

TOEGANKELIJKHEID

van openbare gebouwen voor personen met een beperkte mobiliteit

“Toegankelijkheid verbetert de kwaliteit van het leven en maakt het gemakkelijker voor ons allemaal, of we nu al dan niet met fysieke beperkingen door het leven gaan. We doen een beroep op de Staat, op de Gewesten en gemeenten, op professionelen en gebruikers: dat elkeen zijn steentje bijdraagt om alle publieke gebouwen effectief toegankelijk te maken voor iedereen.”¹

¹ Catherine Bachelier
Regeringsverantwoordelijke voor Toegankelijkheid (Frankrijk)

*Hartelijk dank aan
al onze gesprekspartners.*

Inhoudsopgave

<i>Waarom heeft het Centrum aandacht voor de problematiek van de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor mensen met een beperkte mobiliteit?</i>	<i>7</i>
<i>Hoe deze studie lezen?</i>	<i>10</i>
<i>Wat onthoudt het Centrum uit de gevoerde gesprekken?</i>	<i>11</i>
<i>I. Algemene lijnen.....</i>	<i>11</i>
<i>II. De huidige reglementering in verband met de toegang tot openbare gebouwen.....</i>	<i>14</i>
<i>III. Wat onthoudt het Centrum van de diverse acties en initiatieven van de overheid voor meer toegankelijkheid.....</i>	<i>23</i>
<i>IV. De gemeenten</i>	<i>30</i>
<i>V. Architecten en andere professionelen in de bouwsector</i>	<i>36</i>
<i>VI. Veiligheid en Beperkingen, ook een kwestie van toegankelijkheid.</i>	<i>39</i>
<i>VII. Toegankelijkheid, een bron van meerwaarde?.....</i>	<i>42</i>
<i>Besluiten</i>	<i>45</i>
<i>Bijlage 1 : Belangrijkste wettelijke instrumenten.</i>	
<i>Bijlage 2 : Lijst van gecontacteerde personen en organisaties.</i>	

Waarom heeft het Centrum aandacht voor de problematiek van de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor mensen met een beperkte mobiliteit?

- Uit de meldingen die het Centrum ontvangt blijkt dat het voor mensen met een beperkte mobiliteit moeilijk of zelfs onmogelijk is om bepaalde gebouwen binnen te gaan en/of zich binnenin te verplaatsen. De ontvangen meldingen hebben meestal betrekking op instellingen en diensten zoals: gemeentelijke administratieve diensten, sportinfrastructuren, scholen, bioscopen, schouwburgen, cafés, restaurants, hotels, banken, postkantoren, kassa's en toonbanken in grootwarenhuizen, gezondheidscentra, liften, infrastructuur verbonden met de diensten van het openbaar vervoer en in het bijzonder de toegang tot het openbaar vervoer zelf.
- Echter, het Centrum heeft slechts een beperkte bevoegdheid om op te treden ten aanzien van dit soort klachten. Om te begrijpen in welke gevallen het Centrum kan optreden, kan men de wet nalezen waaraan het Centrum haar bevoegdheid inzake discriminatiebestrijding ontleent: de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (*hierna antidiscriminatiewet*), ter vervanging van de wet van 25 februari 2003. (zie blz. 3 in de eerste bijlage)

Deze wet stelt: *“In de aangelegenheden die onder het toepassingsgebied van deze wet vallen, is elke vorm van discriminatie verboden. Voor de toepassing van deze titel wordt onder discriminatie verstaan: ... - een weigering om redelijke aanpassingen te treffen ten voordele van een persoon met een handicap.”* (Art.14)

In artikel 4.12° van deze wet wordt bepaald wat men dient te verstaan onder redelijke aanpassingen: *“... passende maatregelen die in een concrete situatie en naargelang de behoefte worden getroffen om een persoon met een handicap in staat te stellen toegang te hebben tot, deel te nemen aan en vooruit te komen in de aangelegenheden waarop deze wet van toepassing is, tenzij deze maatregelen een onevenredige belasting vormen voor de persoon die deze maatregelen moet treffen. Wanneer die belasting in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen in het kader van het gevoerde overheidsbeleid betreffende personen met een handicap, mag zij niet als onevenredig worden beschouwd.”*

Wat betreft het toepassingsgebied (art.5.) vermeldt deze wet onder punt 1°: “...de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn;”

- Wanneer een gebouw ontoegankelijk is, zijn de diensten die in dit gebouw gevestigd zijn uiteraard meteen ook onbereikbaar en onbruikbaar voor mensen met een beperkte mobiliteit, waardoor deze mensen niet zoals andere burgers van deze diensten gebruik kunnen maken. Dit kan een discriminatie inhouden.
- Wanneer het Centrum een klacht ontvangt in verband met de ontoegankelijkheid van een openbaar gebouw, gaat het Centrum in de eerste plaats na of de klacht te maken heeft met het niet respecteren van bepaalde specifieke wettelijke maatregelen in verband met toegankelijkheid, of al dan niet met het ontbreken van “redelijke aanpassingen voor personen met een handicap”. In het laatste geval valt de klacht onder het toepassingsgebied van de antidiscriminatiewet.
- In tegenstelling tot bepaalde wettelijke reglementeringen in het buitenland² legt de antidiscriminatiewet dus geen algemene verplichting op tot toegankelijkheid. Op basis van de Belgische antidiscriminatiewet kunnen toegankelijkheidsproblemen enkel aangepakt worden vanuit een welbepaalde invalshoek, namelijk als de vraag uitgaat van een individu met een specifieke klacht die binnen het toepassingsgebied van de wet valt (aanbod van goederen en diensten/arbeidsbetrekkingen).
- Zoals reeds aangehaald, kan het Centrum slechts optreden binnen de grenzen van haar bevoegdheid die gebaseerd is op de antidiscriminatiewet en kan ze dus **alleen een onderzoek instellen voor een persoon** (of een groep), in bepaalde gevallen, onder welbepaalde voorwaarden, bijvoorbeeld indien een toegankelijkheidsprobleem opgelost kan worden door het treffen van redelijke aanpassing die geen onevenredige belasting vormen.

Een voorbeeld:

Als mijnheer Dupont, rolstoelgebruiker, het feit aanklaagt dat hij niet binnen kan bij zijn krantenverkoper omdat er een kaartenrek in de weg staat, dan zou die krantenverkoper een redelijke aanpassing kunnen uitvoeren aan de ingang van zijn winkel. Het verzetten van het kaartenrek zou hier een redelijke aanpassing kunnen zijn.³

Als mijnheer Dupont echter zou eisen dat er een lift geïnstalleerd wordt in een hotelletje met slechts een paar kamers zou dat als een onredelijke aanpassing worden beschouwd.

Het resultaat van een eventuele tussenkomst van het Centrum op basis van de antidiscriminatiewet zal dus afhangen van de individuele situatie van de persoon die om de

² Volgens de Britse wetgeving bijvoorbeeld wordt een gebouw dat open staat voor het publiek en waar dat publiek geen toegang tot heeft beschouwd als een discriminatie. In Frankrijk bestaat er een algemene en bindende wettelijke reglementering voor alle gebouwen, van openbare of particuliere aard, die openstaan voor het publiek. (Raadpleeg hiervoor de bijlagen blz. 28-31).

³ Dit verzoek kan worden ingediend zowel door de betrokkene zelf als door zijn advocaat, door een vereniging die de rechten van de mens verdedigt of discriminatie bestrijdt, alsook door het Centrum zelf.

redelijke aanpassing vraagt, zonder dat het probleem van de globale toegankelijkheid opgelost wordt.

In het licht van het geheel van deze bepalingen leek het ons belangrijk een « stand van zaken » op te maken met betrekking tot de kwestie van de toegankelijkheid. We willen de voornaamste uitdagingen en de eventueel noodzakelijke acties die hieruit voortvloeien, op een rijtje zetten.

Het onderzoeksonderwerp van het Centrum.

- In deze studie heeft het Centrum zich gebogen over het globale probleem van de toegankelijkheid inzake openbare gebouwen en plaatsen en dit voor **mensen met een beperkte mobiliteit in het algemeen**: personen met een fysieke, zintuiglijke en/of verstandelijke handicap, maar ook ouderen, zwangere vrouwen, mensen met een kindwagen, mensen met tijdelijke lichamelijke beperkingen ten gevolge van een auto-ongeluk of een sportletsel,... Algemeen wordt aangenomen dat **ongeveer 30% van de mensen te maken heeft met problemen van toegankelijkheid binnen de bebouwde ruimte**.
- De wetgeving van toepassing op de toegankelijkheid hebben we zowel op nationaal als op Europees en internationaal niveau onderzocht (Zie de eerste bijlage met een overzicht van de voornaamste wettelijke maatregelen). Daarnaast hebben we de eventuele moeilijkheden en bestaande knelpunten om deze wetten ten uitvoer te brengen binnen de drie Gewesten van het land (Brussel, Vlaanderen en Wallonië) en dit op alle bevoegdheidsniveaus uitgediept. Verder heeft het Centrum zijn onderzoek ook uitgebreid tot het buitenland. Een aantal van onze buurlanden werden bezocht om te begrijpen hoe zij aankijken ten aanzien van problemen rond toegankelijkheid.
- Voor deze studie zijn heel wat mensen, zowel uit België als uit het buitenland geconsulteerd: vertegenwoordigers van verenigingen voor en van personen met een handicap, architecten, personen werkzaam rond toegankelijkheid in overheidsdiensten en privé-organismen, gesprekspartners van de kabinetten van federale en gewestelijke ministers bevoegd voor onder andere stadsontwikkeling, ruimtelijke ordening, huisvesting, gelijke kansen,..., gesprekspartners van administraties betrokken bij ruimtelijke ordening en urbanisme, de verenigingen/federaties van steden en gemeenten en brandweerdiensten (de volledige lijst van onze gesprekspartners is opgenomen in bijlage 2).

Hoe deze studie lezen?

Het verslag van dit onderzoek is opgedeeld in een hoofdtekst en 2 bijlagen.

➤ **De hoofdtekst:**

- beschrijft het algemene kader waarbinnen momenteel het debat rond de toegankelijkheidsproblematiek van gebouwen gevoerd wordt, zowel op juridisch, politiek als administratief vlak, maar ook onder architecten en andere beroepsmensen uit de bouwsector en bij de brandweer;
- brengt verslag uit over een aantal zaken waarvan we kennis hebben genomen en over initiatieven die onze gesprekspartners hebben toegelicht;
- bevat ten slotte een aantal aanbevelingen inzake publiek toegankelijke gebouwen en ruimten. Deze zijn een synthese van onze eigen conclusies en van de voornaamste bekommernissen van onze gesprekspartners. We hopen dat ze positief onthaald worden en zullen beantwoord worden door de bevoegde diensten op alle bestuursniveaus.

➤ **Bijlage 1** geeft een gedetailleerd overzicht van de Belgische, Europese en internationale wetgeving met betrekking tot toegankelijkheid en citeert belangrijke elementen uit deze wetgeving inzake de toegankelijkheid van de bebouwde ruimte. Ook elementen uit de wetgeving van de buurlanden die wij hebben bezocht in het kader van ons onderzoek (in het bijzonder van Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland) zijn hierin opgenomen.

➤ **Bijlage 2** geeft een overzicht van alle personen die we hebben ontmoet en met wie we gepraat hebben naar aanleiding van dit onderzoek.

Wat onthoudt het Centrum uit de gevoerde gesprekken?

I. Algemene lijnen

- Eerst en vooral willen we benadrukken dat het Centrum tot haar grote vreugde heeft vastgesteld dat dit onderzoek de voorbije maanden op zich al aanleiding gaf tot **een grotere bewustwording** en dat het **veel mensen gevoeliger heeft gemaakt voor deze problematiek**. Onze medewerkers werden overal met open armen ontvangen en alle gecontacteerde mensen getuigden van bijzondere interesse voor het vraagstuk rond toegankelijkheid. Sommige van onze gesprekspartners erkenden dat ze, hoewel ze relatief weinig afwisten van de problematiek, de integratie van mensen met een beperking en iedereen die zich om één of andere reden niet zo vlot kan bewegen in onze bebouwde omgeving een essentiële problematiek vinden. De mentaliteit op dit gebied is de afgelopen jaren duidelijk veranderd.

In de loop van het onderzoek werden heel wat contacten gelegd. Krachten werden gebundeld en nieuwe samenwerkingsverbanden werden opgericht, zowel met een aantal organisaties, als met sommige administraties en overheidsdiensten, met het vooruitzicht om de reflectie over de toegankelijkheid verder te zetten en ook gezamenlijk een aantal actieve en concrete maatregelen uit te denken.

- Aan de andere kant heeft het Centrum ook kunnen vaststellen dat er globaal gezien wel **inspanningen, soms zelfs aanzienlijke inspanningen worden gedaan om de bebouwde omgeving toegankelijk te maken voor mensen met een beperkte mobiliteit en om een bewustmaking rond deze thematiek op gang te brengen**. De wil om de omgeving te verbeteren is er in elk geval, ook al zijn de inspanningen niet altijd goed gecoördineerd of in de juiste banen geleid en verschilt de concrete toepassing in ons land soms ook sterk naargelang de gewesten.
- **Op de allereerste plaats moeten we natuurlijk de enorme en vastberaden inspanningen toejuichen die de verenigingen voor en van personen met een handicap leveren op het vlak van de toegankelijkheid, meer bepaald op het vlak van de toegankelijkheid van gebouwen, door.**

Een summier overzicht van deze aanpassingen:

- publicaties, brochures, studies (bijv. de vergelijking van de gewestelijke Stedenbouwkundige Verordeningen CWATUP/RRU-GSV) door Autonomia: online publicaties van alles wat er verschijnt over toegankelijkheid (wetsontwerpen, internationale wettelijke instrumenten, boeken, artikelen, nieuwe initiatieven),
- perscampagnes, sensibiliseringsdagen,
- websites (bijv. www.Well-come.be: website voor architecten en ondernemers over de regels en normen voor levenslang wonen – aanpasbaar bouwen),
- inventaris van gebouwen met hoge gebruikswaarde voor minder mobiele mensen (gemeentelijke diensten, vredegerecht, politierechtbanken, cafés en restaurants, postkantoren, bepaalde winkels, ...),
- databanken (bijv. "Toegankelijk Vlaanderen": een databank over de toegankelijkheid van gebouwen in het Vlaamse gewest, "AccesAT": een databank over de technische hulpmiddelen, "Access city": een databank over de toegangsmogelijkheden tot publiek toegankelijke gebouwen en plaatsen in Brussel en Wallonië, "Infopunt Toegankelijk Reizen", ...),
- uitbouw van expertises (bijv. ENTER, "asbl Plain-Pied", ACCESS-A),
- opleidingen en vormingen (bijv. door de Brusselse organisatie ANLH aan de Regie der Gebouwen en aan de ambtenaren van de 19 gemeenten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, door de Toegankelijkheidsbureau's, ...),
- uitwerking van criteria en parameters om de toegankelijkheid te meten (bijv. door "CAWAB" – "Collectif Accessibilité Wallonie Bruxelles-Capitale", "Indice Passe-Partout", Handboek van het Centrum voor Toegankelijkheid van de provincie Antwerpen),
- deelname aan groepen en platforms ter bevordering van de toegankelijkheid in bepaalde gemeenten,
- deelname aan gemeentelijke commissies, opstelling van een "Charte pour l'Intégration des Personnes Handicapées" dat door heel wat gemeenten werd ondertekend en het label « Handicity », uitgereikt als beloning voor initiatieven die gebouwen meer toegankelijk maken,
- deelname aan werkgroepen of overleg of de ondertekening van specifieke samenwerkingsakkoorden met bepaalde overheden of administraties (bijv. van de (Franstalige) blindenorganisatie "ONA" met de STIB/MIVB inzake de inrichting van de metro, of de organisatie voor huisvesting van personen met een handicap "ANLH" met de Brusselse gewestelijke dienst voor Ruimtelijke Ordening, of de franstalige vzw "GAMAH" met de stad Namen),
- deelname aan Europese werkgroepen (bijv. aan OSSATE, ENAT, het project AAOutils, ...),
- groepering van een aantal verenigingen in gemeenschappelijke werkgroepen rond toegankelijkheid (bijv. het Franstalige "Collectif Accessibilité Wallonie Bruxelles-Capitale", Toegankelijkheid Overleg Vlaanderen, initiatieven van Toegankelijkheidsbureau vzw),
- toegankelijkheidslabo (In-Ham), gespecialiseerd in commerciële beurzen voor technische hulpmiddelen voor mensen met een handicap (bijv. salon REVA, salon "Autonomies").

- Zoals we verder in dit verslag meer in detail zullen bekijken, moeten we ook **de inspanningen en initiatieven erkennen van een aantal gemeenten en gewesten**, die bijdragen tot een betere toegankelijkheid van de bebouwde ruimte:
- De inventarisering en het toegankelijk maken van gemeentelijke openbare gebouwen met hoge gebruikswaarde voor mensen met een beperkte mobiliteit, de gemeentelijke verordeningen die de regels van de gewestelijke stedenbouwkundige verordening voor het verlenen van stedenbouwkundige vergunningen consolideren en verscherpen (Brugge en Oostende bijvoorbeeld); de gemeentelijke subsidies bij de aanleg van een rolstoelvriendelijk hellend vlak aan de ingang van handelszaken en van gebouwen waar de praktijk is gevestigd van uitoefenaars van vrije beroepen of waar een vzw is gehuisvest (gemeente Evere); de stedelijke premies voor handelaars die een inspanning doen om hun zaak beter toegankelijk te maken (de stad Hasselt); enz. ...
 - De vormingsessies gegeven door de gewestelijke administraties voor stedenbouw en ruimtelijke ordening; voorbeelden van "inclusief beleid"; enz. ...
 - Ten slotte verrichten nog heel wat andere mensen belangrijk werk voor een beter toegankelijke bebouwde ruimte. We denken aan architecten en andere mensen die beroepsmatig actief zijn in de bouwsector, aan de brandweer, aan vervoersmaatschappijen en nog anderen, die wij binnen dit bestek onmogelijk allemaal kunnen opnoemen.

II. De huidige reglementering in verband met de toegang tot openbare gebouwen

Ook al bestaat er heel wat wetgeving rond toegankelijkheid, toch stelt het Centrum vast dat de Belgische wetgeving inzake toegankelijkheid van openbare gebouwen:

- **nog te bescheiden en onvoldoende dwingend is: de wetgeving is onvoldoende gekend, wordt te weinig gebruikt, toegepast en niet altijd gerespecteerd, en wordt zo goed als niet gecontroleerd of bestraft**
- **niet gericht is op bestaande gebouwen**
- **tot de bevoegdheden behoort van elk Gewest afzonderlijk en daardoor soms samenhang en coördinatie mist.**

➤ *Bevoegdheid van het Centrum*

Zoals we eerder al hebben aangegeven kan het Centrum voor klachten in verband met toegankelijkheid slechts optreden binnen de grenzen van de eigen bevoegdheden, namelijk de wet van 10 mei 2007 (die de wet van 25 februari 2003 vervangt) ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie.

Concreet houdt dit in dat de persoon (of een groep) geconfronteerd met een **specifiek toegankelijkheidsprobleem** dat dankzij een redelijke aanpassing kan weggewerkt worden, discriminatie kan invoeren en zich hiervoor kan wenden tot het Centrum indien deze redelijke aanpassing wordt geweigerd.

Het Centrum heeft niet de bevoegdheid om eigenaars of huurders van openbare gebouwen te verplichten de wettelijk voorgeschreven regels voor toegankelijkheid te doen naleven.

Wat is het wettelijke kader inzake de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor personen met een beperkte mobiliteit/handicap?

(De bestaande wetgeving hierover vindt u meer in detail in de eerste bijlage.)

- **In België** zijn alle normen en regels over de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor mensen met een beperkte mobiliteit/handicap vastgelegd in gewestelijke decreten en verordeningen voor ruimtelijke ordening en stedenbouw, waardoor **toegankelijkheid een bevoegdheid is van elk Gewest afzonderlijk.**
- **De basisnormen zijn opgenomen in volgende wetten:**
 - **voor Vlaanderen:**
 - ✓ in de wet van 17 juli 1975 betreffende de toegang van personen met een handicap tot openbare gebouwen en het koninklijke besluit van 9 mei 1977,
 - ✓ voor West-Vlaanderen kreeg deze wet zeer recent een aanvulling in een "Provinciale stedenbouwkundige verordening betreffende de toegankelijkheid" (publicatie in het Staatsblad van 19 januari 2007). Door deze verordening zijn sinds 1 april 2007 alle stedenbouwkundige vergunningen voor publieke gebouwen in West-Vlaanderen aan toegankelijkheidsnormen onderworpen die veel strenger zijn dan de federale wet van 1975;
 - ✓ in het Decreet van 18 mei 1999 houdende de Organisatie van de Ruimtelijke Ordening - DORO.
 - **voor Wallonië:** in artikel 414 en 415 van de "Code Wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme et du Patrimoine - CWATUP" (Waals Wetboek voor Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium).
 - **voor Brussel:**
 - ✓ in Titel IV en VII van de nieuwe Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening - GSV (Règlement Régional d'Urbanisme - RRU) van 21 november 2006 voor het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest,
 - ✓ in het Brussels Wetboek voor Ruimtelijke Ordening/de "Code Bruxellois de l'Aménagement du Territoire" (COBAT) van 9 april 2004.
- **Deze wettelijke reglementeringen verplichten elke persoon of instantie die een stedenbouwkundige vergunning aanvraagt voor de uitvoering van nieuwbouw of belangrijke renovatiewerken,** om een reeks normen te respecteren voor de toegang van mensen met een beperkte mobiliteit/handicap tot openbare gebouwen. Deze normen gelden meer bepaald voor:
 - ✓ gebouwen voor recreatieve en sociaal-culturele activiteiten,
 - ✓ gebouwen voor erediensten,

- ✓ bejaardentehuizen en tehuizen voor personen met een handicap,
- ✓ gebouwen voor sportbeoefening,
- ✓ kantoorgebouwen, handelszaken, hotels, restaurants en cafés (waarvan de lokalen waar het publiek toegelaten is een oppervlakte hebben van 150m²/200m²),
- ✓ ziekenhuizen en centra voor medische en sociale hulpverlening, gezinshulp en voor geestelijke gezondheidszorg,
- ✓ kantoren voor post en telefoon, banken en andere financiële instellingen,
- ✓ rechtbanken,
- ✓ gemeentehuizen,
- ✓ strafinstellingen en instellingen voor heropvoeding,
- ✓ schoolgebouwen, universiteitsgebouwen, internaten en studentenhomes,
- ✓ luchthavengebouwen, trein- en metrostations,
- ✓ parkeerruimten of gebouwen bestemd om zich te stationeren (boven een bepaald aantal parkeerplaatsen, afhankelijk van de verschillende gewestelijke wettelijke bepalingen),
- ✓ openbare toiletten,
- ✓ de gemeenschappelijke delen van gebouwen met meerdere woningen die voorzien zijn van een lift, en de stedelijke openbare uitrustingen, opgenomen in het CWATUP en de GSV/RRU.

- **In de wetsbepalingen voor Ruimtelijke Ordening van de drie Gewesten** ("Brussels Wetboek voor Ruimtelijke Ordening"/"Code Bruxellois de l'Aménagement du Territoire" (**COBAT**), Decreet houdende de Organisatie van de Ruimtelijke Ordening (**DORO**) en het Waals Wetboek voor Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium "Code Wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme et du Patrimoine" (**CWATUP**)), **voorziet men:**

- ✓ de mogelijkheid **controles** uit te voeren door de ambtenaren bevoegd voor de naleving van de stedenbouwkundige verordeningen en van de voorwaarden voor het verlenen van een stedenbouwkundige vergunning (die dus, in de drie Gewesten, voorschrijven dat publieke gebouwen toegankelijk moeten zijn voor personen met beperkingen of met een handicap)
- ✓ **sancties** in geval deze verordeningen of de voorwaarden niet worden gerespecteerd.

- **De stedenbouwkundige vergunningen worden afgeleverd door:**

- ✓ **het College van Burgemeester en Schepenen** (op gemeentelijk niveau) voor de aanvragen door particulieren en privé-ondernemingen,
- ✓ **de Gemachtigde Ambtenaar van de gewestelijke Directie Stedenbouw** (op gewestelijk niveau) voor openbare rechtspersonen / overheden en voor werken van openbare nutsvoorzieningen en diensten.

De stedenbouwkundige vergunningen kunnen slechts verleend worden mits die gebouwen voldoen aan de voorgeschreven stedenbouwkundige normen inzake toegankelijkheid; inbreuken hierop worden bestraft.

- **Het toegankelijk maken van bestaande gebouwen wordt in België wettelijk niet verplicht**, vermits alle wetgevende bepalingen verband houden met stedenbouwkundige regels en meer bepaald met de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning die enkel betrekking heeft op nieuwbouw of gebouwen die een belangrijke verbouwing ondergaan.
- **Op Europees en internationaal niveau** bestaan er heel wat documenten die de aandacht van de lidstaten vestigen op het belang om de bebouwde omgeving voor iedereen toegankelijk te maken en die de lidstaten vragen om de nodige maatregelen te nemen om deze integrale toegankelijkheid te realiseren. (Meer details over en verwijzingen naar deze documenten vindt u terug in de eerste bijlage van pp. 16 - 27)

➤ Wordt deze wetgeving toegepast en gerespecteerd?

Uit het overzicht in bijlage 1 blijkt dat het niet ontbreekt aan wettelijke toegankelijkheidsvoorschriften, noch op het niveau van de provincies, Gemeenschappen en Gewesten, als op Federaal, Europees en internationaal niveau. De politieke wil en de wetgevende bereidheid voor een betere toegankelijkheid bestaan. Het is duidelijk dat dit al enige jaren een prioriteit is. Maar hebben deze inspanningen voldoende draagkracht om de toegankelijkheid van de bebouwde ruimte ook daadwerkelijk te verbeteren?

In België bestaat een wettelijk kader dat het toegankelijk maken van nieuwe gebouwen, of gebouwen die grondig gerenoveerd worden, voor personen met een beperkte mobiliteit/handicap verplicht. Hoewel bepaalde basisinstrumenten volgens de meerderheid van onze gesprekspartners min of meer gerespecteerd lijken te worden, zoals de wet van 1975 met het uitvoeringsbesluit van 1977 (voor het Vlaamse Gewest), de CWATUP (voor het Waalse Gewest) en het GSV/RRU (voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest), stellen we vast dat:

- **sommige wettelijke instrumenten (zo goed als) niet gebruikt worden:**

Bijvoorbeeld:

- ✓ de voorschriften van de verschillende wetteksten voor Ruimtelijke Ordening en Stedenbouw van de 3 Gewesten – COBAT, DORO en CWATUP – voorzien **alle drie** de mogelijkheid **controles** te laten uitvoeren door de ambtenaren bevoegd voor de naleving van de stedenbouwkundige verordeningen en van de voorwaarden voor het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning (die in de 3 Gewesten voorschrijven dat publieke gebouwen toegankelijk moeten zijn voor personen met een beperkte mobiliteit/handicap). Daarnaast voorzien deze voorschriften eveneens in de mogelijkheid **sancties** te treffen in geval de

verordeningen of de voorwaarden niet worden gerespecteerd. Sommige administraties, belast met de stedenbouwkundige vergunningen, stellen dat zij door gebrek aan mankracht en middelen de naleving van de wetgeving niet kunnen controleren. Anderen daarentegen zijn eenvoudigweg helemaal niet op de hoogte van het bestaan van deze wetgeving!

- ✓ Artikel 16.2°C van het besluit van de Vlaamse Regering van 28 mei 2004 betreffende de dossiersamenstelling van de aanvraag voor een bouwvergunning voorziet dat iedereen, die een aanvraag indient voor een stedenbouwkundige vergunning voor een openbaar gebouw, hierbij tevens de geplande maatregelen dient aan te geven om personen met een handicap voldoende toegang te geven tot het gebouw. (zie bijlage 1, p.11). Sommige ambtenaren van Stedenbouw blijken dit besluit totaal niet te kennen!

- **sommige wettelijke voorschriften niet nageleefd worden:**

- ✓ zoals we verder bespreken in het hoofdstuk over de gemeenten, is men niet altijd even streng of rechtlijnig in het volgen van bestaande procedures en zijn sommige gemeenten veel soepeler bij de toepassing van de reglementering dan andere.
- ✓ bepaalde gemeenten passen wel het besluit van 2004 van de Vlaamse Regering toe betreffende de dossiersamenstelling van de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning (bijlage 1 p. 11-12) en winnen ook het advies in van de adviesbureaus, maar zij volgen dat advies dan jammer genoeg niet op!

➤ *Is deze wetgeving voldoende en doeltreffend?*

- In het huidige systeem voor het verlenen van bouwvergunningen wordt het naleven van de toegankelijkheidsvoorwaarden onderzocht **op basis van de aanbestedingsplannen van de bouwheer**. Omdat dit document nog geen details moet bevatten, is het onmogelijk om te verifiëren op welke manier met mensen met een beperkte mobiliteit is rekening gehouden. (Bijvoorbeeld, welke maatregelen er getroffen zijn voor slechtzienden of slechthorenden.) Pas later, als het bestek voor de bouwwerken wordt opgemaakt, worden deze elementen concreet. Dan is er echter geen enkele mogelijkheid meer om nog beroep aan te tekenen.
- De bestaande wetgeving (met uitzondering van het nieuwe GSV/RRU) is **enkel bedoeld voor personen met een fysieke beperking** en niet voor mensen met zintuiglijke (slechtzienden, slechthorenden, doven en blinden), mentale of verstandelijke beperkingen.

- Zoals eerder al aangegeven, bestaat er **in België geen wetgeving die het toegankelijk maken van bestaande gebouwen verplicht**: onze gewestelijke voorschriften zijn enkel gericht op nieuwbouw of grote renovatiewerken, waarvoor een stedenbouwkundige vergunning moet worden aangevraagd. Daardoor zijn er vandaag nog steeds gebouwen waar belangrijke dienstverlening aan de bevolking is gehuisvest - zoals een gemeentehuis, rechtbank, politie, scholen, ziekenhuizen,... - die niet toegankelijk zijn voor iedereen!

In andere landen bestaan daarover wel reeds wetten:

- ✓ **in Groot-Brittannië** (bijlage 1 p. 28) bestaat een wet die stelt dat **er sprake is van discriminatie als een persoon met een handicap niet binnen kan in een publiek toegankelijke plaats of een overheidsgebouw**.
Met een wetgeving in die zin kan men afdwingen dat **zowel nieuwe als bestaande gebouwen** toegankelijk moeten zijn voor iedereen (of worden gemaakt door redelijke aanpassingen – bijlage 1 blz. 28).
 - ✓ **in Frankrijk** (bijlage 1 pp. 29 - 30) worden alle "Etablissements Recevant du Public of ERP" (openbare ruimten en gebouwen) door de nieuwe wet van 2005 verplicht het nodige te doen om toegankelijk te zijn voor iedereen en dit binnen een periode van 10 jaar.
- De normen voor toegankelijkheid worden bepaald door gewestelijke voorschriften voor ruimtelijke ordening of stedenbouw die in ons land verschillen naargelang de Gewesten. Dit heeft voor gevolg dat mensen met een beperkte mobiliteit, voortdurend geconfronteerd worden met absurde en discriminerende situaties.

Bijvoorbeeld:

een geldautomaat in Alsemberg moet niet toegankelijk worden gemaakt (op grond van de wet van 1975, die nog steeds van toepassing is in het Vlaamse Gewest, onder voorbehoud van de verordening van de provincie West-Vlaanderen – bijlage 1 p.14), terwijl diezelfde geldautomaat in Etterbeek toegankelijk moet zijn voor blinden (het nieuwe GSV/RRU van het Brusselse gewest) en in Namen enkel voor rolstoelgebruikers (het Waalse CWATUP).

- In Vlaanderen werd onlangs het besluit genomen om te werken met een open coördinatiemethode op het gebied van toegankelijkheid. (We komen hier verder op terug.) Met uitzondering van deze zeer recente ontwikkeling in Vlaanderen bestaat er in België geen algemeen gecoördineerd beleid inzake de regelgeving voor toegankelijkheid, noch **enige vorm van uitwisseling van “good practices” op dit gebied tussen de verschillende Gewesten en Gemeenschappen**. Het is interessant in dit verband te verwijzen naar de Verklaring van Madrid van 24 maart 2002 (bijlage 1 p. 20) waarin wordt aanbevolen *het idee te laten varen, dat aanvankelijk werd vooropgezet, om het beleid inzake handicap aan één minister toe te wijzen, en dit beleid voortaan te beschouwen als een collectieve verantwoordelijkheid van de voltallige regeringen*.

Net zoals dit op federaal niveau gedaan is voor de man/vrouw gelijkheid zou de problematiek van toegankelijkheid **transversaal** moeten aangepakt en geëvalueerd worden, dus een inclusief beleid binnen alle overheidsniveaus. Er

zou ook hier een regelgeving uitgewerkt moeten worden waarbij het denken in termen van integrale toegankelijkheid tot het gemeengoed gaat behoren, een zogenaamde **mainstreaming**, zodat er een garantie is dat men doorheen het hele politieke besluitvormingsproces met toegankelijkheid rekening houdt: voor elke maatregel en elk overheidsinitiatief zou men moeten nagaan of voldoende rekening wordt gehouden met personen met een beperkte mobiliteit/handicap.

➤ Hoe zit het met de Europese en internationale wetgeving?

- Er zijn heel wat resoluties, aanbevelingen, intentieverklaringen, agenda's en actieplannen of programma's waarin de lidstaten worden opgeroepen om de bebouwde omgeving integraal toegankelijk te maken, echter deze hebben geen dwingend karakter, want ze verplichten de lidstaten niet om hun eventuele engagement ook daadwerkelijk om te zetten in een nationale wetgeving.
- Met uitzondering van de Europese Richtlijn 2000/78/EG (bijlage 1 p.16) die naar Belgisch recht werd omgezet in de Wet van 10 mei 2007 (ter vervanging van de Wet van 25 februari 2003) ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, is er maar één juridisch instrument op internationaal niveau, namelijk het VN-verdrag van 13 december 2006 over de rechten van personen met een handicap (bijlage 1 p. 23). Dit verdrag verplicht de lidstaten na ratificatie om maatregelen te nemen om mensen met een handicap de toegang tot hun natuurlijke omgeving te garanderen, om nationale standaarden en minimumnormen uit te werken en richtlijnen uit te vaardigen over de toegankelijkheid van openbare instellingen en diensten en om de toepassing van deze normen en richtlijnen te controleren.
- Verder bestaan er vandaag geen expliciete Europese normen of richtlijnen in verband met de toegankelijkheid van openbare gebouwen en plaatsen.
- Daarnaast zijn er tot op heden ook geen standaardisatieorganisaties of normeringcommissies erkend op Europees niveau.

➤ Wetgevende initiatieven in voorbereiding

De Vlaamse overheid probeert momenteel haar beleid inzake toegankelijkheid van openbare gebouwen te coördineren met als doel de integrale toegankelijkheid van deze gebouwen te realiseren. Daarnaast werkt de Vlaamse overheid aan een nieuw toegankelijkheidsdecreet dat het gewestelijke decreet van 1999 (DORO) (bijlage 1 blz. 9) zou moeten aanvullen, met daaraan verbonden een « handboek » met soepele normen die herzienbaar zijn.

Aanbevelingen van het Centrum

- 1) **Dat de reglementering op het gebied van de toegankelijkheid van openbare ruimten en gebouwen voor personen met een beperkte mobiliteit op alle niveaus dwingender en beter gecoördineerd dienen te zijn (eventueel door aanvullingen op de bestaande regelgeving). De huidige reglementeringen vergen volgende aanpassingen:**
 - **een systematische controle van het lastenboek om na te gaan of de normen voor toegankelijkheid gerespecteerd zijn,**
 - **de verplichting voor elke bouwheer om een attest voor te leggen dat aantoont dat met alle regels voor toegankelijkheid werd rekening gehouden in de bouwplannen en dat werd afgeleverd door een technisch deskundig controleur of door een ander persoon die beantwoordt aan alle regels van bevoegdheid en onafhankelijkheid,**
 - **het indienen door de bouwheer van een concreet dossier met betrekking tot toegankelijkheid als voorwaarde voor de toekenning van om het even welke vorm van subsidie ;**

- 2) **Dat een wettelijke verplichting wordt ingevoerd (onder de vorm van een reglementering – bijvoorbeeld door een decreet met normen per Gewest – en/of duidelijke actieplannen, opgesteld door alle betrokken ministeries) voor de geleidelijke aanpassing van alle bestaande gebouwen in functie van een betere toegankelijkheid, met prioriteit voor die plaatsen en gebouwen waar publieke diensten worden verleend;**

- 3) **Dat de reglementering inzake toegankelijkheid, zowel federaal als op het niveau van Gewesten en Gemeenschappen “gemainstreamd’ wordt: zodat personen met een beperkte mobiliteit/handicap kunnen participeren aan het sociale leven en in het bijzonder de garantie krijgen om toegang te hebben tot de bebouwde omgeving: een dergelijke reglementering zou de overheid verplichten om in alle stadia van het proces van besluitvorming en actie rekening te houden met de problemen van toegankelijkheid;**

- 4) Dat België de Europese Unie aanmoedigt richtlijnen uit te werken die de integrale toegankelijkheid nastreven van alle openbare ruimten en gebouwen, zowel nieuwe als reeds bestaande;**

- 5) Dat België de Europese Unie aanmoedigt om de principes van de "ResAP" - resolutie van 2001 van de Raad van Europa betreffende het invoegen van de principes van Universal Design in de opleidingsprogramma's voor alle beroepen die met de bouw te maken hebben om te zetten in een richtlijn (bijlage 1 blz. 21).**

III. Wat onthoudt het Centrum van de diverse acties en initiatieven van de overheid voor meer toegankelijkheid

De overheid heeft talrijke acties gevoerd en initiatieven genomen om de bebouwde ruimte beter toegankelijk te maken voor allen.

Maar:

- **Voor nieuwbouw of ingrijpende renovaties, waar een stedenbouwkundige vergunning voor moet worden aangevraagd, is er nog steeds een gebrek aan opleiding en vorming bij de ambtenaren belast met het verlenen van dergelijke vergunningen; ook is er verder onvoldoende controle op de wettelijk voorziene maatregelen inzake toegankelijkheid en worden er weinig of geen sancties getroffen wanneer deze maatregelen niet worden gerespecteerd, en ten slotte is er een tekort aan (middelen voor de aanwerving van -) personeel voor een reële controle op de naleving van toegankelijkheidsregels.**
- **Er ontbreekt vandaag een gecoördineerd en systematisch beleid om bestaande gebouwen toegankelijker te maken.**

De toegankelijkheid van de bebouwde omgeving wordt niet alleen bepaald door wetgeving en reglementering op diverse bevoegdheidsniveaus (federaal, gewestelijk, lokaal), maar ook door allerlei documenten en activiteiten, ontwikkeld door ministeries, administraties en andere diensten die op een of andere wijze een bevoegdheid hebben in deze materie (stedenbouw, ruimtelijke ordening, sociaal beleid, huisvesting, gelijke kansen,...).

Enkele voorbeelden:

- **De "Cel Gelijke Kansen" binnen de Vlaamse overheid** werkt momenteel in het Vlaamse Gewest aan de uitbouw van een gecoördineerd toegankelijkheidsbeleid: een "open coördinatiemethode" waarbij de verschillende ministeries zijn betrokken. Elke minister engageert zich binnen de eigen bevoegdheden tot de uitwerking van de nodige maatregelen voor meer toegankelijkheid. Alle sectoren worden op hun verantwoordelijkheid gewezen. Het gaat om een voorzichtige aanpak, een "soft policy", waarmee de Cel Gelijke Kansen op een niet dwingende manier alle sectoren tracht aan te zetten tot meer aandacht en zorg voor toegankelijkheid. Alle ministers zouden zich alvast geëngageerd hebben tot de verbetering van de toegankelijkheid en bepaalde ministeries zijn momenteel

bezig met de uitwerking van concrete actieplannen (bijv.: de Minister van Economische zaken zou zich hebben voorgenomen om de toegankelijkheid van de commerciële centra te laten onderzoeken).

In het kader van dit beleid heeft de **Cel Gelijke Kansen** structuren in het leven geroepen op twee niveaus:

- **op het niveau van de Vlaamse Regering:**
 - ✓ **Toegankelijkheidsoverleg Vlaanderen (TOV):** een overlegplatform met de voornaamste gebruikersorganisaties zoals VFG, KVG, FEVLADO, BCBS en Licht en Liefde, alsook andere groeperingen die belangstelling hebben voor de problematiek van ontoegankelijkheid (bijv. de Voetgangersbeweging);
 - ✓ **het Vlaams Steunpunt Toegankelijkheid (VST):** vertegenwoordigt de Vlaamse Regering en coördineert alles wat raakt aan de problematiek van ontoegankelijkheid in Vlaanderen (maakt deel uit van de Cel Gelijke Kansen);
Het VST heeft 5 steunpunten, de PST's (Provinciale Steunpunten Toegankelijkheid – zie verder) en elk steunpunt werkt met een eigen platform van betrokken organisaties en verenigingen;
 - ✓ **ENTER:** een expertisecentrum dat volledig door de Vlaamse regering wordt gefinancierd en **de regering adviseert** voor alle aan deze problematiek gerelateerde materies.

- **op provinciaal niveau**
 - ✓ **de provinciale gebruikersplatforms**, gecoördineerd door de PST;
 - ✓ **5 PST** (Provinciaal Steunpunt Toegankelijkheid);
 - ✓ **4 Toegankelijkheidsbureaus:** technische bureaus op provinciaal niveau voor advies over de toegankelijkheidsproblematiek aan gemeentebesturen, gemeentediensten, architecten, aannemers en andere particuliere professionelen: Toegankelijkheidsbureau Hasselt voor Limburg en Vlaams Brabant, Centrum Toegankelijkheid Provincie Antwerpen (CTPA) voor Antwerpen, ATO voor Oost-Vlaanderen en Westkans voor West-Vlaanderen.

Bovendien ondersteunt de **Cel Gelijke Kansen** een reeks initiatieven van organisaties voor personen met een handicap voor meer toegankelijkheid. We denken hier aan het project "INTRO" van KVG om grote muziekfestivals in België toegankelijk te maken voor personen met een handicap (bijv. Rock Werchter). INTRO heeft ondertussen haar actieterrein verbreed naar alle soorten culturele activiteiten en evenementen en grote sportmanifestaties.

➤ Oprichting van het CAWaB:

- ✓ Het collectief met de naam "Collectif Accessibilité Wallonie Bruxelles" of afgekort "CAWaB" (Collectief Toegankelijkheid Wallonië Brussel), kwam er op initiatief van de Waalse Minister van Volksgezondheid in april 2006 om een denkoefening te maken over toegankelijkheid.
- ✓ dit collectief, dat momenteel een twintigtal grote Brusselse en Waalse representatieve verenigingen van en voor personen met een handicap overkoepelt, werd opgericht om te debatteren, te reflecteren en ervaringen en informatie over mobiliteit en toegankelijkheidsproblemen uit te wisselen;
- ✓ dit collectief werkte een evaluatieschema voor toegankelijkheid uit (waarvoor de vereisten duidelijk verder gaan dan deze van wetteksten zoals het GSV/RRU en het CWATUP) dat gebruikt zal worden om een toegankelijkheidslabel toe te kennen. Momenteel kan men met dit schema echter alleen die gebouwen evalueren die:
 - onder de bevoegdheid vallen van de Waalse Minister van Volksgezondheid (voornamelijk dus de ziekenhuizen en de rust- en verzorgingstehuizen),
 - kunnen rekenen op gewestelijke subsidies aan gemeenten, afgekort "CRAC" (Crédits régionaux d'Aide aux Communes), wat in de praktijk neerkomt op subsidies voor de nieuwbouwprojecten van de gemeente zelf;
- ✓ Het CAWaB hoopt dat hun evaluatieschema ook door andere ministeries zal gebruikt worden om alle ingediende subsidieaanvragen te toetsen.

➤ Initiatieven ter inventarisering en/of screening van bestaande gebouwen.

- Ter herinnering, op de **Interministeriële Conferentie voor de Persoon met een Handicap van 2004** werd het volgende geformuleerd: *“De Europese Unie beveelt aan om de openbare ruimten en gebouwen tegen 2010 toegankelijk te maken voor personen met een beperkte mobiliteit. Het ziet ernaar uit dat België op dit vlak een zekere achterstand heeft opgelopen in vergelijking met zijn Europese buurlanden. Daarom moet de overheid een inventaris opmaken zodat de resterende aanpassingswerken gepland kunnen worden.” ... De Conferentie “vraagt de federale Overheid, de Gewesten en de Gemeenschappen een ontwerp van inventaris op te maken van de door de overheid beheerde ruimten en gebouwen die toegankelijk moeten worden gemaakt voor personen met een beperkte mobiliteit.”*
- **Het initiatief van de overheid** om publiek toegankelijke gebouwen te inventariseren en/of te screenen leidt niet noodzakelijk tot meer toegankelijkheid in de enge zin, maar maakt het mogelijk dat personen met een beperkte mobiliteit informatie kunnen inwinnen over de (on)toegankelijkheid van de gebouwen die zij wensen te bezoeken.

- ✓ **Toegankelijk Vlaanderen:** ontstaan door de overname van het project "Toegankelijk Toerisme" (dat uitgaat van het Europese project "Libretto") door de Vlaamse Minister van Gelijke kansen en van Mobiliteit. Ze doen een geleidelijke screening van alle publiek toegankelijke gebouwen in Vlaanderen waarbij alle gegevens over de mate van toegankelijkheid systematisch worden opgeslagen in de databank en website "**Toegankelijk Vlaanderen**".
- ✓ De Staatssecretaris voor Gezin en Personen met een handicap heeft destijds een meerjarenplan voorgelegd voor de inventarisering en de aanpassing van de toegankelijkheid van alle publiek toegankelijke federale overheidsgebouwen. Dit plan werd in januari 2007 goedgekeurd door de Ministerraad.
- ✓ **Op Europees vlak:**
 - **Het OSSATE Programma** ("One-Stop-Shop for Accessible Tourism in Europe"): stelt instrumenten, hulpmiddelen en diensten ter beschikking aan personen met een handicap op het gebied van toeristische activiteiten + ze werken aan een Europese databank met een overzicht van de toegankelijkheid van de toeristische gebouwen en centra in Europa (in België wordt aan dit programma deelgenomen door de Franstalige vzw "ANLH": Association Nationale pour le Logement des Personnes Handicapées) en door het Toegankelijkheidsbureau Hasselt);
 - **Project ENAT** (European Network for Accessible Tourism): dit initiatief is uitgegroeid tot een mondiaal netwerk van alle actoren die op één of andere manier iets te maken (kunnen) hebben met toegankelijk toerisme (databank met de referenties van alle deelnemers aan het ENAT-project, goodpractices van toegankelijk toerisme in Europa en allerlei kernteksten en -documenten (wetgeving, verslagen).

➤ *Georganiseerde vormingssessies door bepaalde administratieve diensten stedenbouw en ruimtelijke ordening:*

Met de steun van de gewestelijke of de gemeentelijke administraties worden opleidingen georganiseerd voor gemeentepersoneel of personeel van gewestelijke diensten en dit door de administraties zelf, door verenigingen voor of van personen met een handicap of door andere organisaties werkzaam rond toegankelijkheid.

➤ *Samenwerkingsakkoorden*

- Tussen ANLH en de administratie van Ruimtelijke Ordening en Stedenbouw van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die systematisch elk dossier waarvoor een stedenbouwkundige vergunning nodig is voor advies overmaakt aan ACCESS-A, het expertise bureau van ANLH

- Tussen de vzw "GAMAH" en de stad Namen: deze legt zijn aanvragen voor stedenbouwkundige vergunning voor advies over de integratie van personen met een beperkte mobiliteit voor aan vzw GAMAH
 - Het Toegankelijkheidsbureau Hasselt sloot talrijke «convenanten» en samenwerkingsakkoorden met de gemeenten, met provinciale administratieve diensten, met organisaties als de De Lijn, de Cel Gelijke Kansen Vlaanderen en Toerisme Vlaanderen
- De “ Vlaamse Bouwmeester” die werd aangesteld door de Vlaamse regering bewaakt de bouwpolitiek van de Vlaamse Gemeenschap (zie verder onder het hoofdstuk ‘architecten en andere beroepen in de bouwsector’).
- Talrijke publicaties, waaronder infobrochures over toegankelijkheid, worden uitgegeven door gewestelijke en gemeentelijke administratieve diensten.
- Sommige van onze gesprekspartners stellen de oprichting voor van een **observatorium voor toegankelijkheid** dat gecoördineerd wordt door de overheid, of nog het uit bouwen van een **gebruikersplatform** zoals in Noorwegen. Dergelijk platform geeft toegang tot de kadastrale plannen en tot een geïnformatiseerde checklist met de criteria voor toegankelijkheid en veiligheid in de gebouwen. Zo kan elke architect tijdens de hele duur van de uitvoering van zijn project nagaan of aan alle criteria werd voldaan. Telkens ontvangt de uitvoerder van het project een rapport waarin de graad van toegankelijkheid wordt geëvalueerd. Eens er een positief rapport is wordt het licht op groen gezet voor de aanvraag van een vergunning.
- Op Europees vlak bestaat ook een reeks initiatieven waarmee wordt gestreefd naar optimale toegankelijkheid van bouwwerken. We vermelden hier de groep van onafhankelijke deskundigen op het gebied van toegankelijkheid van bouwwerken die in 2003 door de Europese Commissie werd opgericht in het kader van het Europese Jaar van personen met een handicap. Hun verslag genaamd “2010 : een toegankelijk Europa voor iedereen” bevat praktische aanbevelingen om concrete projecten rond toegankelijkheid op grote schaal te identificeren en uit te werken. In het licht van dit verslag heeft de Commissie de wens uitgedrukt dat deze projecten niet alleen tegemoet zouden komen aan de toegankelijkheid maar ook **concrete beleidsmaatregelen zouden induceren en concrete middelen voorzien, daadwerkelijk gericht op het verbeteren van de huidige situatie** (zie bijlage 1 pp. 18 en 19).

MAAR, MAAR, MAAR ...

Het zijn de **gewestelijke administraties** (resp. de Vlaamse, Brusselse, Waalse) en meer in het bijzonder de gemachtigde ambtenaren, die **de stedenbouwkundige vergunningen afleveren** voor 'publieke rechtspersonen' of 'overheden' (in elk Gewest worden andere termen gebruikt) en voor **de openbare werken**. **Het is dan ook uitermate belangrijk dat deze ambtenaren competent zijn**. Het gaat hier immers om gebouwen die ook door personen met een beperkte mobiliteit gebruikt zullen worden: administraties, rechtbanken, postkantoren, bibliotheken, universiteiten, stations,...

- Echter, de gewestelijke administraties kampen met dezelfde problemen als de gemeentediensten met betrekking tot het verlenen van stedenbouwkundige vergunningen:
 - ondanks vormingsinitiatieven van zowel organisaties als overheidsdiensten **ontbreekt** het de ambtenaren die belast zijn met het onderzoeken en afleveren van stedenbouwkundige vergunningen nog steeds **aan informatie en vorming** (het volgen van de vorming georganiseerd door de gewestelijke administraties is niet verplicht);
 - **een gebrek aan controle** op de naleving van de voorziene wettelijke bepalingen rond toegankelijkheid en dit zowel bij het afleveren van een stedenbouwkundige vergunning als tijdens de uitvoering en bij de oplevering van de werken;
 - **bestaande wettelijk omschreven sancties worden niet toegepast**, hoewel er voor het niet naleven van de stedenbouwkundige maatregelen, en dus met inbegrip van de regels rond toegankelijkheid, wel degelijk sancties zijn voorzien in alle Gewestelijke reglementen, zowel de COBAT als het DORO en de CWATUP (zie bijlage 1, pp. 7, 8 en 13);
 - **te weinig ambtenaren** zijn belast met het onderzoek van de aanvragen voor en het afleveren van de vergunningen (in Brussel duurt het 6 maanden alleen al om een ontvangstbewijs te krijgen van de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning !!!), en er is een tekort aan ambtenaren die toezien op het naleven van de reglementering rond toegankelijkheid met als gevolg dat enkel gecontroleerd wordt na een klacht;
 - **te weinig overheidsmiddelen** ter beschikking van de diensten voor Stedenbouw en Ruimtelijke ordening.
- Zoals eerder al aangegeven, is het onaanvaardbaar dat vandaag de dag personen met een beperking niet binnen geraken in gebouwen waar één of meerdere **diensten** zijn gehuisvest. Hier geldt in het bijzonder:
 - dat de bestaande toegankelijkheidsnormen voor nieuwe gebouwen **nauwgezet** moeten worden toegepast,

- dat bestaande gebouwen stapsgewijs gescreend moeten worden op toegankelijkheid en dat de nodige aanpassingen moeten opgelegd worden.

Aanbevelingen van het Centrum

- 1) een harmonieuze samenwerking tussen de drie gewesten (met uitwisseling van informatie en van good practices, ...) met het oog op het voeren van een samenhangend en gecoördineerd beleid (eventueel opgelegd via samenwerkingsakkoorden) voor een meer toegankelijke bebouwde omgeving;
- 2) Een systematische screening door de verschillende overheidsniveaus van de openbare gebouwen en in het bijzonder van gebouwen waar diensten met een openbare functie zijn gevestigd: zo zouden de verschillende Regies der Gebouwen (federaal, gewestelijk en gemeentelijk) kunnen overgaan tot de screening van de gebouwen die hen toebehoren, terwijl voor alle andere openbare gebouwen (die niet onder de bevoegdheid van een van deze Regies der Gebouwen vallen) deze screening kan worden gelast door de bevoegde ministers;
- 3) Het ontwikkelen, door de gewestelijke overheden, van een meer systematisch aanmoedigingsbeleid rond toegankelijkheid door fondsen ter beschikking te stellen om de nodige aanpassingen door te voeren, met name ten behoeve van gebouwen met een openbare functie. Deze aanmoedigingspremies kunnen verschillende vormen aannemen: toekennen van bepaalde toelagen en subsidies, belastingvermindering of andere fiscale voordelen, of ... vermindering van subsidies indien de normen voor toegankelijkheid niet worden nageleefd ;
- 4) Sensibilisering en verplichte vorming van de ambtenaren bevoegd voor het verlenen van stedenbouwkundige vergunningen;
- 5) De overheden dienen bouwpromotoren te verplichten rekening te houden met de toegankelijkheidsnormen (bijvoorbeeld door het niet goedkeuren van bouwplannen die de toegankelijkheidsnormen niet respecteren).

IV. De gemeenten

De gemeenten hebben een essentiële rol te vervullen in het toegankelijk maken van de bebouwde omgeving. Zij beschikken over ruime bevoegdheden en zij staan dicht bij de burgers. Hierdoor kunnen zij veel sneller en zeer concreet de nodige beslissingen nemen om aan iedereen de vrije toegang tot de bebouwde omgeving te garanderen. Ondanks talrijke initiatieven zijn er nog steeds veel burgers die zich beklagen over het gebrek aan toegankelijkheid.

De gemeenten spelen een essentiële rol in het integraal toegankelijk maken van de ruimtelijke omgeving, in het wegwerken van de hinderpalen die personen met een beperking verhinderen zich vrij te bewegen en volwaardig te participeren aan het sociale, economische en culturele leven met het oog op een menswaardige ontplooiing.

Zo kunnen de gemeenten maatregelen nemen om de gemeentebouwen toegankelijk te maken, om beter toe te zien op de naleving van de toegankelijkheidsnormen bij het toekennen van vergunningen voor nieuwbouw of renovatie. Ze kunnen ook hun politionele bevoegdheid gebruiken om te werken rond toegankelijkheid, bijvoorbeeld ten aanzien van de brandweer wat betreft de evacuatie van personen met beperkte mobiliteit. Ze kunnen voor aanpassingen zorgen bij het onthaal van personen met een beperkte mobiliteit, de plaatselijke middenstand aansporen hun handelszaken toegankelijk te maken, het gemeentepersoneel sensibiliseren en vormen en ten slotte personen met een beperking aansporen om te participeren in de gemeentelijke besluitvorming.

We drukten eerder in dit verslag al onze waardering uit voor de niet onbelangrijke inspanningen van een aantal gemeenten voor een beter toegankelijke bebouwde omgeving. Binnen het bestek van dit verslag zou het ons te ver leiden om al deze initiatieven en acties te vermelden. Op basis van onze vele gesprekken met betrokkenen willen wij wel een aantal vragen onthouden en hier een aantal domeinen vermelden, waar de rol van de gemeente ons van doorslaggevend belang lijkt.

Enkele domeinen waar de gemeentelijke overheid op het gebied van toegankelijkheid een cruciale rol kan spelen.

➤ De stedenbouwkundige vergunning

Het zijn de gemeenten (meer bepaald het College van Burgemeester en Schepenen) die de stedenbouwkundige vergunningen afleveren op aanvraag van particulieren en privé-ondernemingen.

Gezien de aflevering van stedenbouwkundige vergunningen voor openbare gebouwen verbonden is aan de verplichting om deze toegankelijk te maken (in elk geval voor nieuwbouw of bij belangrijke renovatiewerken), spelen de gemeente en meer bepaald de gemeentelijke ambtenaar belast met de controle van de toegankelijkheidsnormen bij de aflevering van deze vergunning een cruciale rol. In de praktijk zal de gemeente bevoegd zijn voor de aflevering van de vergunningen voor de bouw of renovatie van het merendeel van alle handelszaken in de gemeente, dus ook voor alle horecazaken. Toch maken onze gesprekspartners bijna unaniem gewag van een aantal zaken die wijzen op het niet functioneren van het systeem en die sterke gelijkenis vertonen met wat we hebben gezien voor het afleveren van de vergunningen door de gewestelijke diensten:

- **gebrek aan sensibilisering, informatie en opleiding** van de ambtenaren, gemachtigd voor onderzoek/aflevering van de stedenbouwkundige vergunningen: zo blijkt dat bepaalde ambtenaren doodeenvoudig niet weten dat er een reglementering voor toegankelijkheid bestaat,
- **gebrek aan personeel** voor het onderzoeken van de aanvragen voor een stedenbouwkundige vergunning,
- **te weinig middelen** ter beschikking van de gemeenten voor de vorming en opleiding van personeel op vlak van toegankelijkheid,
- naargelang de gemeente is er een niet-uniforme behandeling bij het onderzoek van de bouwaanvraag en dus ook bij de controle op het naleven van de toegankelijkheidsvereisten,
- de bestaande procedures worden niet altijd strikt nageleefd, zoals in het geval een advies van de gewestelijke bevoegde ambtenaar bekomen moet worden vooraleer de gemeente een bouwvergunning kan afleveren,
- gebrek aan kennis van bepaalde voorschriften die werden opgenomen in de gewestelijke reglementeringen zoals de COBAT, het DORO of de CWATUP, die het doorvoeren van controles en sancties mogelijk maken,
- **geen controles** voor / tijdens / na de werken (ontwerp, planning, oplevering, ...) en **gebrek aan bekwaam personeel** voor het uitvoeren van deze controles,
- sommige gemeenten doen beroep op verenigingen om na te gaan of de wettelijke toegankelijkheidsvoorschriften werden nageleefd. Dat is een goede zaak, **maar**

dit mag hen nooit ontslaan van hun eigen verplichting tot verificatie en controle!

➤ **Het toegankelijk maken van plaatsen 'met hoge gebruikswaarde' voor personen met een beperkte mobiliteit.**

De meeste klachten van personen met een beperking hebben betrekking op de ontoegankelijkheid van administratieve diensten (in het bijzonder van de gemeentediensten), vrederechten, politierechtbanken, postkantoren, sportcomplexen, culturele centra, handelszaken (vooral de horecasector), voetpaden en het straatmeubilair. De gemeenten hebben de bevoegdheid om de nodige impulsen te geven en het toegankelijk maken van al deze plaatsen aan te moedigen en te ondersteunen.

➤ **De vorming en opleiding van het onthaalpersoneel**

Personen met een mobiliteitsbeperking beklemtonen het belang van goed opgeleid onthaalpersoneel dat gesensibiliseerd is rond handicap, met name bij de gemeentediensten. Er bestaan initiatieven in deze zin, maar deze zijn uiterst beperkt. Ook hier geldt opnieuw dat de gemeenten de bevoegdheid hebben om dergelijke opleidingen te voorzien aan hun personeel.

➤ **De participatie van personen met een beperking aan alle niveaus van de gemeentelijke besluitvorming.**

In heel wat gemeenten bestaan meerdere contactpersonen en/of steunpunten rond toegankelijkheid:

- **specifieke adviesraden voor ruimtelijke ordening:** met het oog op een bredere participatie van de bevolking werd in het Waalse CWATUP en het Vlaamse DORO de mogelijkheid voorzien dat de gemeenten werken met een adviesraad voor ruimtelijke ordening. De plaatselijke overheid is verplicht om deze adviesraad te consulteren in functie van de uitwerking en de goedkeuring van zowel het stadsontwikkelingsplan als de gemeentelijke stedenbouwkundige voorschriften. Het is dan ook belangrijk dat mensen met beperkingen zich daadwerkelijk willen inzetten voor deze adviesraden;
- **de gemeentelijke adviseurs op het gebied van ruimtelijke ordening:** dit zijn gemeentelijke ambtenaren, heel dikwijls architecten, die het College van Burgemeester en Schepenen kunnen helpen bij de besluitvorming inzake het verlenen van een stedenbouwkundige vergunning; ze kunnen onder andere ter plaatse de situatie gaan nakijken (Sinds 11 januari 2007 kunnen de gemeenten op basis van een besluit van de Waalse Gewestregering ook

gewestelijke toelagen bekomen voor de aanwerving van een of meerdere gemeentelijke adviseurs ruimtelijke ordening.);

- **de mobiliteitsadviseurs:** deze ressorteren onder de bevoegdheid van de Waalse Minister van Huisvesting, Vervoer en Ruimtelijke Ordening. Ze zijn thuis in de problematiek van toegankelijkheid en werken bovendien transversaal op verschillende overheidsniveaus, zowel gemeentelijk, gewestelijk, als voor de Waalse openbare vervoersmaatschappij TEC, ...; in de meeste gevallen gaat het om gemeentepersoneel, personeel bij TEC, gewestelijke ambtenaren of personen werkzaam bij de Algemene Directie Huisvesting en Ruimtelijke ordening (la Direction Générale de l'Aménagement du Territoire of DGATLP) ;
- **de adviesraden van personen met een handicap:** deze werden in heel wat gemeenten in het leven geroepen; ze zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van diverse plaatselijke verenigingen van en voor personen met een beperking, afgevaardigden van de gemeente; doel van deze adviesraden is dat er in het gemeentebeleid zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de noden van de personen met een beperking.

Het is cruciaal dat mensen met een mobiliteitsbeperking aan deze adviesraden deelnemen en dat er overleg is tussen deze mensen en de gemeente.

➤ *Politieverordeningen in opdracht van de brandweer.*

Zoals we later zullen zien, staat er in de federale tekst die de basisnormen van brandveiligheid en preventie van ontploffingen vastlegt, niets over toegankelijkheid. Alle nieuwe en gerenoveerde gebouwen moeten minstens beantwoorden aan deze basisnormen. **Deze normen vermelden niets rond de veiligheid en de bescherming van personen met een beperkte mobiliteit.**

In de reglementeringen op federaal, gewestelijk of gemeenschapsniveau, die deze basisnormen aanvullen en concretiseren voor wat betreft ziekenhuizen, rust- en verzorgingstehuizen en hotelaccommodaties, werden geen bepalingen opgenomen die personen met een beperkte mobiliteit aanbelangen.

In Wallonië en Vlaanderen is de brandweer gemeentelijk georganiseerd (in het Brusselse hoofdstedelijke Gewest is dit een gewestelijke bevoegdheid) en daar kan de burgemeester echter wel dwingende politieverordeningen uitvaardigen ten aanzien van de brandweer. De burgemeester kan de brandweer dus verplichten om tijdens een controle in het kader van de brandveiligheid na te gaan of personen met een beperking gemakkelijk geëvacueerd kunnen worden.

➤ De rol van de Vereniging van Vlaamse steden en gemeenten (VWSG) – van de "Union des villes et communes de Wallonie" (UVCW) – van de "Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" (VSGB-UVCB).

- Deze verenigingen behartigen op gewestelijk niveau de belangen van de gemeenten, OCMW's en de Intercommunale Maatschappijen. Zij hebben als opdracht:
 - **te adviseren,**
 - **te voorzien in informatie,** via internet en email, via publicaties en tijdschriften,
 - **de vorming** van ambtenaren te verzorgen,
 - **politieke actie** via lobbying, promotiecampagnes, vertegenwoordiging en belangenverdediging: zij vertegenwoordigen de gemeenten op alle overheidsniveaus (op gewestelijk, gemeenschappelijk, federaal en internationaal niveau); zij volgen de wetgeving waarin nieuwe verplichtingen opgelegd worden aan de gemeenten op de voet op; politici en beleidsmakers doen regelmatig beroep op de VWSG voor advies over nieuwe teksten die in voorbereiding zijn; en omgekeerd zal de VWSG ook zelf het initiatief nemen om een advies uit te brengen over nieuwe reglementering. Verder verrichten deze verenigingen ook beleidsvoorbereidend werk door de uitwerking van wetvoorstellen of van voorstellen voor decreet om de gemeentelijke autonomie, de bevoegdheden en de actiemiddelen van steden, gemeenten en OCMW's te verdedigen en te bevorderen.
- Deze verenigingen van steden en gemeenten kunnen dus ook een belangrijke rol spelen op het gebied van toegankelijkheid. Ze kunnen vorming en opleiding voor de gemeenteamttenaren organiseren, initiatieven ontwikkelen om de gemeenten bewust te maken van de toegankelijkheidsproblematiek en hen hierover aanbevelingen doen. Anderzijds kunnen ze ook rechtstreeks hun invloed uitoefenen op de gemeentelijke overheid.
- Ze bevestigen de problemen die op gemeentelijk vlak bestaan bij het behandelen van de aanvragen voor stedenbouwkundige vergunningen: plannen die niets vermelden over toegankelijkheid, te weinig personeel om de aanvragen degelijk te kunnen onderzoeken en dus ook te controleren, onvoldoende opgeleide ambtenaren en een gebrek aan financiële middelen.

Aanbevelingen van het Centrum

- 1) **Vorming en opleiding organiseren (door de verenigingen van steden en gemeenten en/of door verenigingen van/voor personen met een beperking) voor het onthaalpersoneel rond integrale toegankelijkheid (bijvoorbeeld gebarentaal);**
- 2) **Meer systematische en diepgaande vorming over de wettelijke voorschriften in verband met toegankelijkheid van de ambtenaren van de diensten voor Stedenbouw en Ruimtelijke ordening (door de verenigingen van steden en gemeenten en/of door verenigingen van/voor personen met een beperking);**
- 3) **Veel strenger toezicht door de ambtenaren van stedenbouw op de toegankelijkheidsnormen bij aflevering van een stedenbouwkundige vergunning, het invoeren van controles gedurende de werken en vooral de verplichte controle op de naleving van de normen bij de oplevering;**
- 4) **Meer middelen ter beschikking stellen aan de gemeenten met het oog op de realisatie van integrale toegankelijkheid;**
- 5) **Het oprichten van gemeentelijke raden en/of commissies waaraan personen met een beperkte mobiliteit kunnen participeren, zoals Adviesraden voor ruimtelijke ordening (of " CCAT " in het Franstalige landsgedeelte);**
- 6) **Het toegankelijk maken van voetpaden en straatmeubilair; tevens moet men erop toezien dat mensen met mobiliteitsproblemen voldoende doorgang hebben bij het uitvoeren van openbare werken;**
- 7) **Het uitvaardigen van politieverordeningen voor de brandweer die de controle op de toegankelijkheid van gebouwen bij evacuatie verplicht stelt.**

V. Architecten en andere professionelen in de bouwsector

Architecten en andere professionelen in de bouwsector spelen een cruciale rol op vlak van toegankelijkheid: het zijn zij die een gebouw al dan niet toegankelijk ontwerpen en bouwen. Jammer genoeg zijn niet alle architecten gesensibiliseerd rond toegankelijkheid. Deze beroepsgroepen moeten systematisch en verplicht worden gevormd en gesensibiliseerd.

- Als oorzaak van een gebrek aan integrale toegankelijkheid van de bebouwde omgeving, wijzen onze gesprekspartners praktisch unaniem op een **gebrek aan responsabilisering en vorming** van professionelen in de bouwsector, en met name van de architecten. Enkele vermelde problemen:
 - Sommigen professionelen weten niet dat er Gewestelijke Stedenbouwkundige verordeningen rond toegankelijkheid bestaan en hebben zelfs geen weet van de toegankelijkheidswet van 1975!
 - De bouwplannen bij de aanvragen voor stedenbouwkundige vergunningen vermelden niet gedetailleerd genoeg of de geplande bouwwerken ook integraal toegankelijk zullen zijn. De plannen vermelden bijvoorbeeld doorgaans niets over de toegankelijkheid voor personen met een zintuiglijke (slechtziend, slechthorend) of verstandelijke handicap. Dit soort concrete aanwijzingen kan men alleen later eventueel terugvinden in het lastenboek van de architect gericht aan de aannemer.
 - Een ander probleem dat geregeld werd aangehaald door onze gesprekspartners is het gebrek aan respect voor toegankelijkheidsvoorschriften **bij de uitvoering van de werken**: als ontwerpers en bouwheren daarover dan wel de nodige aanduidingen opgenomen hebben in hun bouwplannen en lastenboeken, dan nog worden die op de werf zelf niet altijd correct opgevolgd. Hieruit blijkt de nood aan **sensibilisering en vorming voor alle beroepsgroepen in de bouwsector**, dus niet alleen architecten en ingenieurs, maar ook werfleiders, veiligheidscoördinatoren en preventieadviseurs, en alle andere beroepsgroepen in de bouwsector (loodgieters, metsers, elektriciens, ...).
 - Men wijst soms op de meerkost om integrale toegankelijkheid te realiseren, maar deze meerkost zou omzeggens tot nul kunnen herleid worden wanneer toegankelijkheid in overweging wordt genomen van bij de aanvang van het bouwproject. Als men daarentegen achteraf nog aanpassingen moet uitvoeren om te beantwoorden aan de wettelijke voorschriften, dan kunnen kosten oplopen.
 - Men is soms geneigd te denken dat toegankelijkheidsvoorzieningen niet esthetisch verantwoord zijn. Een aantal specialisten, zoals de Vlaamse

Bouwmeester (zie verder), spannen zich nu echter in om ontwerpers en vormgevers te doen inzien dat toegankelijkheidsvoorzieningen ook esthetisch kunnen zijn.

- Het is jammer genoeg nog een minderheid, maar er zijn architecten en andere professionelen in de bouwsector die zich wel degelijk bekommeren om duurzame ontwikkeling en integrale toegankelijkheid. We vermelden de volgende initiatieven.
- In 3 pilootprojecten in architectuurscholen in de Vlaamse Gemeenschap (St-Lucas - Gent, Hogeschool Antwerpen en Provinciale Hogeschool Limburg - Diepenbeek) werkt men nu al een paar jaar aan de ontwikkeling van het concept "Universeel Design", zoals aanbevolen door de Resolutie "ResAP" (2001)¹ van de EG. Het thema toegankelijkheid wordt ook ingelast in de opleiding.
 - Ook in Brussel zijn er architecten en stedenbouwkundigen die specifiek werken rond het thema toegankelijkheid, bijvoorbeeld zij die werken binnen 'Cooparch-R.U.', een bedrijf voor Architectuur, Onderzoek en Stedenbouw, dat ijvert voor een architectuur en urbanisme met respect voor elke gebruiker.
 - Heel wat architecten hebben opgemerkt dat tegenwoordig een bepaalde bedrijfscultuur opgang maakt die meer aandacht heeft voor duurzame ontwikkeling (en dan ook voor toegankelijkheid); steeds meer ondernemingen streven naar een imago van een onderneming die diversiteit wil respecteren.
 - Architecten en andere professionelen in de bouwsector werken samen met verenigingen van en voor personen met een handicap en vragen hen rechtstreeks advies in verband met toegankelijkheid.
 - De **Vlaamse Bouwmeester**, die het architectuurbeleid van de Vlaamse Gemeenschap onderzoekt en adviseert, stimuleert projecten van jonge ontwerpers met een duidelijke visie op architectuur waarin wordt rekening gehouden met de problematiek van de toegankelijkheid. Hij werkt veel samen met de architectuurscholen en heeft de intentie om samen met het kabinet van de Vlaamse Minister voor Gelijke kansen en ENTER een **campagne** uit te werken ten aanzien van deze scholen om **het concept van 'Universal Design'** te integreren in de cursussen.
 - De **Confederatie Bouw van Brussel-Hoofdstad** verzorgt opleidingen voor bouwvakkers en zij publiceerden een belangrijke studie over toegankelijkheid '*Handicaps en vergrijzing van de bevolking. Uitdagingen voor de Stad*'. Verder leveren zij ook inspanningen om de vastgoedsector te sensibiliseren rond toegankelijkheid waarbij ze wijzen op de vergrijzing van de bevolking en de gevolgen daarvan.
 - Naar aanleiding van de Resolutie "ResAP (2001)¹" over het inlassen van de universal design principes in de opleidingsprogramma's voor alle professionals in de bouwsector, werd **het Europees project AA Outils**

ontwikkeld. Dit project wil vernieuwende instrumenten ontwikkelen bruikbaar in de opleiding van architecten en gebaseerd op toegankelijke architectuur voor iedereen (en dus ook ten gunste van personen met een beperkte mobiliteit), dit in het verlengde van de filosofie van Design for All. Doelpubliek van dit project zijn de architectuurstudenten, zelfstandige architecten die betrokken zijn bij programma's voor bijscholing en de leerkrachten en professoren in de richting architectuur.

- Het is hoog tijd om de principes van de Resolutie "ResAP (2001)1" van de Raad van Europa (cf. bijlage 1, blz. 20) ook in onze nationale wetgeving te vertalen en de beginselen van universal design op die manier een vaste plaats te geven in de opleidingsprogramma's van alle professionals in de bouwsector.

Aanbevelingen van het Centrum

- 1) Het verplicht inlassen van toegankelijkheid in de cursussen van architectuurscholen;**
- 2) Het verplicht inlassen van sensibilisering en vorming rond toegankelijkheid in alle andere opleidingsprogramma's van professionals in de bouwsector: in het algemeen, technisch en beroeps secundair onderwijs, voor ingenieurs, aannemers, werfleiders en veiligheidscoördinatoren en alle andere professionals in de bouwsector.**

VI. Veiligheid en Beperkingen, ook een kwestie van toegankelijkheid.

De veiligheid, zeker tijdens een brand, is een zorg voor alle personen met een beperking. Echter, in onze wettelijke voorzieningen met betrekking tot de brandveiligheid zijn er geen specifieke verwijzingen naar de veiligheid van deze personen. In afwachting dat onze wetgeving ter zake aangepast wordt, zou men dringend een aantal maatregelen moeten treffen om de veiligheid van personen met een beperkte mobiliteit in openbare gebouwen te garanderen: sensibiliseringsacties bij de brandweer, gemeentelijke verordeningen gericht aan de brandweer met een verplichting om rekening te houden met de evacuatie van personen met een beperking en tenslotte een advies van de brandweer met betrekking tot de evacuatie van deze personen gekoppeld aan de afgifte van bouwvergunningen, exploitatievergunningen en subsidies.

- Hoe geraak ik uit mijn hotelkamer in het geval van een brand? Hoe en waarlangs kom ik uit een shoppingcenter, een bioscoop of een schouwburg die in brand staat? Als er paniek uitbreekt, zal er iemand rekening mee houden dat ik een beperkte mobiliteit heb? Personen met een beperking maken zich dergelijke overwegingen.

Men kan echter alleen maar vaststellen dat de federale basistekst, (Koninklijk besluit van 19 december 1997 tot wijziging van het koninklijke besluit van 7 juli 1994 tot vaststelling van de basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing waaraan de nieuwe gebouwen (en alle gebouwen die grondig worden gerenoveerd of uitgebreid) moeten voldoen (bijlage 1 p.14), **geen enkele specifieke richtlijn bevat in verband met de veiligheid en bescherming van personen met een beperking.**

De federale reglementen en de voorschriften van gewesten en gemeenschappen (bijlage 1 p. 14), met onder meer aanvullende maatregelen voor hospitalen, rust- en verzorgingstehuizen en hotels, verplichten deze instellingen om over een gunstig advies van de brandweer te beschikken voor ze een exploitatievergunning met een officiële goedkeuring of bepaalde toelagen, of subsidies kunnen bekomen. **Maar ook in deze reglementen staat zo goed als niets over de evacuatie van personen met een beperking** (enkel iets over voldoende brede deuren) en wordt de toekenning van een **exploitatievergunning of toelagen/subsidies niet gekoppeld aan de controle op de naleving van de regels rond toegankelijkheid.**

- We herinneren eraan dat de administratieve overheden wettelijk verplicht zijn om een bepaald aantal personen met een beperking in dienst te nemen. Daarnaast staat in artikel 52.1 van het ARAB (Algemeen Arbeidsreglement) dat de werkgever verplicht is om de veiligheid van de werknemers te verzekeren en om de nodige maatregelen te treffen voor een snelle en veilige evacuatie in geval van nood. **Volgt**

uit deze voorschriften dan niet de wettelijke verplichting voor de overheidadministraties om systematisch te voorzien dat hun gebouwen toegankelijk zijn of in elk geval de evacuatie ervan voor iedereen veilig kan gebeuren?

- Ondanks het gebrek aan dergelijke wettelijke verplichtingen rond evacuatie zijn een aantal brandweerdiensten³ zich gelukkig bewust van de evacuatieproblemen van personen met een beperking in geval van brand.

Bijvoorbeeld:

- Sommige brandweerofficieren belast met brandpreventie halen bij hun gesprekspartners (architecten, bouwheren, studie bureaus) wel degelijk hun overwegingen aan in verband met de naleving van de toegankelijkheidsregels (die bijvoorbeeld in de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening staan) en zeker als hun veiligheidsadvies wordt gevraagd voor een gebouw waar veel mensen in en uit lopen.
- Bepaalde bouwheren, en dat is een totaal **nieuw fenomeen**, vragen nu zelf aan de brandweer dat deze er speciaal op let of het gebouw beantwoordt aan integrale toegankelijkheid in geval van brand.
- De brandweer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werkt nauw samen met de MIVB voor doeltreffende evacuatieprocedures.
- De brandweer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maakt eveneens deel uit van een Europese werkgroep van deskundigen, de "ECA Expert Group", die een technische handleiding voorbereidt ("Technical Guidance Document"-TGD), van toepassing in heel Europa en waarin op het gebied van brandveiligheid rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van personen met een mobiliteitsbeperking.

Ten slotte is ook het vraagstuk van de **verzekering** van personen met een beperkte mobiliteit: er is soms een conflict tussen de veiligheidsvoorschriften van een gebouw en de mogelijkheid om een persoon met een beperking te verzekeren in geval van brand. Bijvoorbeeld: een persoon met een beperking kan een bepaalde vorming niet volgen omdat de lessen doorgaan op de 5° verdieping en de verzekering dat risico niet wil dekken.

³ Alleen de Brusselse Hoofdstedelijke brandweer (voor de 19 gemeenten) is een gewestelijke dienst. In de rest van het land is de brandweer een gemeentelijke dienst en valt zij onder de bevoegdheid van de burgemeester.

Aanbevelingen van het Centrum

- 1) Gemeentelijke politieverordeningen uitvaardigen zodat de brandweer de naleving van de toegankelijkheidsregels controleert (op zijn minst voor zover die opgenomen zijn in de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordeningen, het CWATUP en de wet van '75) en dit in elk geval voor gebouwen waarvoor een brandveiligheidsattest vereist is;
- 2) Gezien het gebrek aan reglementering inzake de evacuatie van personen met een beperkte mobiliteit, zouden de brandweerdiensten zo snel mogelijk gesensibiliseerd moeten worden rond deze problematiek. Dit zowel wat betreft personen met een fysieke mobiliteitsbeperking, als slechtzienden, slechthorenden (brandalarm voor doven) en personen met een verstandelijke handicap.
- 3) Het aanpassen van de federale basiswet alsook van de lokale reglementeringen inzake de brandveiligheid van openbare en publiek toegankelijke gebouwen. Deze reglementen moeten onder meer:
 - voorzien dat de brandweer kan onderzoeken of er evacuatiemogelijkheden zijn voor personen met een beperking,
 - het advies van de brandweer aan de gemeente (of aan de regio voor de Brusselse Gemeenten) verplicht maken.
 - exploitatievergunningen, goedkeuringen en het toekennen van subsidies en toelagen afhankelijk maken van een positief advies van de brandweer rond toegankelijkheid;
- 4) Het centraliseren door de brandweer en/of door het Ministerie van Binnenlandse Zaken van alle informatie op het gebied van veiligheid en preventie (met name ten aanzien van personen met een beperking). Dit zowel van de bestaande voorschriften, als van de eventuele aanpassingen nodig om voor iedereen een maximale veiligheid te kunnen garanderen in een openbaar gebouw.

VII. Toegankelijkheid, een bron van meerwaarde?...

Het toegankelijk maken van een gebouw voor personen met een beperkte mobiliteit is niet zonder economisch belang aangezien de uitbater hierdoor meer klanten kan aantrekken. Personen met een beperkte mobiliteit vertegenwoordigen ongeveer 30% van de bevolking, maar de voordelen voor comfort en veiligheid komen uiteindelijk iedereen ten goede. In tegenstelling tot wat men wel eens denkt, is toegankelijk bouwen ook niet duurder en niet noodzakelijk lelijk.

- Het percentage van de bevolking met een beperkte mobiliteit wordt tegenwoordig op ongeveer **30%** geschat: niet alleen mensen met een fysieke, zintuiglijke en/of verstandelijke handicap, maar ook ouderen, zwangere vrouwen, mensen met een kinderwagen of met kleine kinderen aan de hand, bezoekers die zwaar geladen zijn (leveranciers, laders en lossers, verhuizers) en ten slotte ook alle personen met een tijdelijke beperking ten gevolge van een ongeluk, kunnen zich niet zo vlot verplaatsen en hebben dus allemaal een beperkte mobiliteit.
- Aangezien de gemiddelde leeftijd van onze bevolking steeds hoger wordt, kunnen we verwachten dat het cijfer van 30% over enkele jaren dan ook nog hoger zal liggen. Er zullen meer ouderen zijn en mensen met een beperkte mobiliteit zullen een steeds belangrijkere groep vertegenwoordigen in de samenleving. **Iedereen heeft dus belang bij de systematische ontwikkeling van een toegankelijke bebouwde omgeving.**
- In tegenstelling tot wat men wel eens denkt kost integraal toegankelijk ontwerpen en bouwen niet noodzakelijk meer. Architecten en andere specialisten uit de bouwsector met wie wij spraken, schatten unaniem de meerkost voor een toegankelijke constructie op hooguit 1%.
- Projectontwikkelaars drukken nogal eens de vrees uit dat de architecturale creativiteit van hun projecten in het gedrang kan komen door het moeten naleven van normen voor de toegankelijkheid. Deze vrees staat lijnrecht in tegenstelling met de doelstellingen van Universal Design: zoals we konden zien in sommige publicaties (zoals deze van de Vlaamse Bouwmeester), kunnen bouwwerken zeer attractief ogen als het concept van toegankelijkheid een geïntegreerd deel uitmaakt van de gehele constructie. Meer nog, het integreren van de principes van toegankelijkheid kan het vernieuwende karakter van de architectuur nog stimuleren.

- Niet alleen draagt de toegankelijkheid van onze bebouwde omgeving bij tot het comfort en de veiligheid van iedereen, maar investeren (in financiële betekenis deze keer) in toegankelijke ruimten en gebouwen kan **winstgevend** zijn en voor onze samenleving in haar geheel **sociaal en economisch voordelig** zijn.

Bijvoorbeeld:

- **Door een toegankelijke bebouwde omgeving kan een uitbater het aantal potentiële klanten verhogen.** Zoals we eerder al hebben aangegeven kan het hier gaan om een niet te verwaarlozen getal: een recent onderzoek van de Universiteit van Surrey in Groot-Brittannië toont aan dat de markt van 'toegankelijk toerisme' bijna 134 miljoen mensen omvat (of 27% van de Europese bevolking), met inkomsten die kunnen worden geschat op ongeveer 83 biljoen euro, alleen al voor wat betreft het Europese reizigersverkeer. Rekening houden met mensen met een beperking, met ouderen of vrouwen die in verwachting zijn en met andere mensen die om één of andere reden moeilijkheden ondervinden bij hun verplaatsingen, betekent 30 à 40% meer Europeanen die kunnen genieten van het toegankelijker gemaakte toerisme.
- **Een toegankelijke bebouwde omgeving biedt niet enkel personen met een beperkte mobiliteit de toegang tot en de mogelijkheid om gebruik te maken van een dienst, maar is eveneens een aanmoediging voor de totale bevolking om frequenter van deze dienst gebruik te maken** (alleen al omwille van redenen van comfort). Dit kan op zijn beurt dan weer van belang zijn voor de exploitatiewinsten van de onderneming.

Bijvoorbeeld: als men in eenzelfde wijk de keuze heeft tussen twee grootwarenhuizen, waarvan het ene gemakkelijk en het andere zeer moeilijk toegankelijk is, dan is het evident dat (naast de prijs en het aanbod) de toegankelijkheid één van de doorslaggevende criteria zal zijn om te beslissen welk grootwarenhuis men uiteindelijk bezoekt.

Zo zouden we nog een hele reeks voorbeelden kunnen opsommen wat betreft de voorkeur van mensen voor vlot toegankelijke gebouwen: bioscopen, hotels, restaurants, cafés, sportzalen, allerlei agentschappen (zoals banken, reisbureaus, vastgoed- en uitzendkantoren, ...), videotheken, plaatselijke burelen van de ziekenkas, scholen, ...

- **Een gebouw dat integraal toegankelijk is, krijgt daardoor ook een financiële meerwaarde in die zin dat het gebouw door de toegankelijkheid een zeker prestige aangemeten krijgt, een duidelijker imago van kwaliteit.** Zoals we eerder al aangaven, groeit er geleidelijk aan een bepaalde ondernemingsgeest die meer aandacht heeft voor duurzame ontwikkeling (en ook voor toegankelijkheid); steeds meer ondernemingen zijn bekommerd om hun imago en streven naar een imago van een onderneming met respect voor diversiteit.
- **Er bestaan subsidies en financiële en fiscale stimuli, toegekend door diverse overheden en op diverse domeinen, ter bevordering van de toegankelijkheid.**

- **Door een beter toegankelijk gebouw kan de uitbater bepaalde bijkomende kosten verminderen:**
 - wanneer een bankagentschap één van zijn personeelsleden moet betalen voor een huisbezoek bij een klant met een beperking omdat het kantoor voor hem of haar niet toegankelijk is;
 - kosten die verbonden zijn aan het nog steeds zeer hoge aantal verwondingen en dodelijke ongevallen, in het bijzonder op de werkvloer, veroorzaakt door moeilijk toegankelijke ruimten en plaatsen.
 - **Als een gebouw van in het begin voor iedereen toegankelijk wordt ontworpen en gebouwd, kunnen bijkomende kosten voor noodzakelijke aanpassingen achteraf worden vermeden** (cf. boetes voor het niet naleven van bepaalde wettelijke voorschriften betreffende toegankelijkheid).
- Sommige projectontwikkelaars hebben al begrepen wat de **economische voordelen** kunnen zijn van toegankelijke constructies. De Beroepsvereniging van de Vastgoedsector, levert inspanningen om de sector te sensibiliseren voor de toegankelijkheidsproblematiek via de bewustmaking van de vergrijzing en de enorme markt die bij deze bevolking dus nog open ligt; appartementsgebouwen, opgetrokken volgens de principes van Universal Design, zouden zeer goed verkopen.

Besluiten

- De afgelopen jaren werden heel wat verklaringen afgelegd over het belang van een toegankelijke bebouwde ruimte. De noodzaak hiervan werd verdedigd en in eisenpakketten vertaald. Heel wat inspanningen werden gedaan, talrijke initiatieven werden genomen en gemeenschappelijke acties werden gevoerd. Toch moeten we vaststellen dat een groot deel van onze bebouwde omgeving nog steeds niet toegankelijk is voor mensen met een beperkte mobiliteit/handicap: allerlei administratieve diensten waar elke burger vroeg of laat een beroep op moet doen, bankagentschappen (en in het bijzonder de infrastructuur en accommodatie voor bankautomaten), scholen, cafés en restaurants (en heel speciaal het gebruik van de toiletten in de horecazaken), bioscopen, winkels en meer bepaald grootwarenhuizen, het openbaar vervoer (waarvan de ontoegankelijkheid heel wat beperkingen oplegt aan de mogelijkheden om gebruik te maken van onze omgeving), de voetpaden en alle hinderpalen die daarop voorkomen waardoor het niet alleen moeilijk maar soms zelfs onmogelijk is om ze te gebruiken. Procedures en regels voor evacuatie van mensen met een beperkte mobiliteit bestaan gewoon niet, wat uiteindelijk zorgt voor een voortdurend gevoel van onveiligheid, wanneer zij de straat op gaan en gebruik maken van de bebouwde omgeving.
- Integrale toegankelijkheid van de bebouwde ruimte impliceert dat **ieder van ons** (en dus niet enkel personen met een fysieke handicap) zich **op elk moment** vrij kan verplaatsen en **volledig zelfstandig en op gelijke voet** gebruik kan maken van infrastructuur en uitrusting in de openbare bebouwde omgeving. Integrale toegankelijkheid houdt eveneens in dat iedereen op zijn/haar manier kan zien, horen en begrijpen wat er gebeurt, zich op zijn/haar gemak kan voelen **en** zich in de bebouwde ruimte kan bewegen en verplaatsen **in alle veiligheid**.
- *Wat zijn uiteindelijk de grote uitdagingen voor België op vlak van toegankelijkheid?*
 - **Systematisch en rigoureu**s toepassen, respecteren en controleren van de bestaande reglementering op het gebied van toegankelijkheid, met voldoende mensen en middelen ter beschikking, zowel voor het onderzoek van de aanvragen voor de stedenbouwkundige vergunning, als voor de controles tijdens werken en bij de oplevering. **Zware straffen**, waar nodig, voor eventuele inbreuken en nalatigheid. **Aanpassen en verbeteren** van deze reglementeringen.
 - **Verplicht maken van de vorming en opleiding met betrekking tot de principes van toegankelijkheid**, zowel voor bouwpromotoren en

projectontwikkelaars, als voor iedereen die beroepsmatig bij de bouw is betrokken, met inbegrip van de verantwoordelijken voor de veiligheid: ingenieurs, aannemers, werfleiders, veiligheidsadviseurs en -coördinatoren, loodgieters, schrijnwerkers en timmerlui, elektriciens, preventieadviseurs, brandweerofficieren en politie belast met brandpreventie, ...

- **Een systematische screening van bestaande gebouwen en dwingende maatregelen voor een geleidelijke aanpassing van alle gebouwen aan toegankelijkheidsnormen** (opgelegd door federale en gewestelijke regelgeving en/of via concrete actieplannen, uitgewerkt door de betrokken ministeries). Prioriteit dient hierbij te worden gegeven aan infrastructuur en uitrusting **met een dienstverlenende functie en gebouwen die publiek toegankelijke instellingen en diensten huisvesten.**
Financiële stimuli, onder de vorm van subsidies, premies of andere toelagen of van fiscale voordelen, kunnen een aanmoediging betekenen voor dergelijke aanpassingswerken in functie van meer toegankelijkheid.
- **Voorschriften voor brandveiligheid en -preventie dringend aanpassen**, in functie van de toegang voor - én evacuatie van personen met een beperking. **In afwachting van deze aanpassing** dienen de gemeenten in het Vlaamse, Waalse en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest actie te ondernemen om de brandweer en de ambtenaren, bevoegd voor het onderzoek van de aanvragen voor een stedenbouwkundige vergunning, meer bewust te maken van de problematiek van de toegankelijkheid.
- De inspanningen op het gebied van **sensibilisering verderzetten**, zodat 'toegankelijkheid voor allen' uiteindelijk op alle niveaus een geïntegreerd deel gaat uitmaken van onze manier van denken en handelen.

- Om deze uitdagingen waar te maken kan iedereen, zowel de verantwoordelijken op de diverse overheidsniveaus, als elk individu op zijn/haar niveau van bevoegdheid, nu al belangrijke beslissingen nemen voor meer toegankelijkheid, in de steden en gemeenten, in de provincies, in de gewesten en federaal. Op elk niveau kan men nu al maatregelen nemen om het **goede voorbeeld** te **geven** voor een meer toegankelijke bebouwde omgeving.
- We kunnen echter pas werkelijk resultaat op dit gebied boeken als we **transversaal** gaan werken: **de overheid** zou **op alle niveaus** alles in het werk moeten stellen om toegankelijkheid voor iedereen te garanderen, telkens binnen de eigen bevoegdheid. De Minister van Economische zaken voor winkels en grootwarenhuizen, de Minister van Onderwijs voor de schoolgebouwen en het onderwijs, Toerisme voor de Horeca, ... Het gaat dus niet alleen om een verantwoordelijkheid van de Ministers bevoegd voor het gelijke kansenbeleid of het gehandicaptenbeleid.

BIJLAGE 1

Belangrijkste wettelijke instrumenten

(tot juli 2007)

Inhoudsopgave

BELGISCHE WETGEVING	3
FEDERAAL	3
REGIONAAL	6
<i>Brussels Hoofdstedelijk Gewest</i>	6
<i>Waals Gewest</i>	8
<i>Vlaams Gewest</i>	11
WETGEVING op het gebied van BRANDVEILIGHEID	14
NIEUWE REGLEMENTERINGEN DIE OP STAPEL STAAN	15
EUROPEESE WETGEVING	16
INTERNATIONALE	23
BUITENLANDSE WETGEVING	28
GROOT-BRITTANIE	28
FRANKRIJK	29
NEDERLAND	32

BELGISCHE WETGEVING

FEDERAAL

➤ *Wet van 17 juli 1975 betreffende de toegang van gehandicapten tot gebouwen toegankelijk voor het publiek en het KB met de uitvoeringsbesluiten van 9 mei 1977 (waarin de normen werden vastgelegd).*

- Deze maatregelen leggen een aantal normen op in verband met de toegankelijkheid van publiekelijk toegankelijke plaatsen en gebouwen voor personen met een handicap. Deze normen moeten worden gerespecteerd indien men een aanvraag doet voor een bouwvergunning of een vergunning voor belangrijke verbouwingswerken.
- Deze toegankelijkheidsnormen zijn van toepassing op de volgende gebouwen: de gebouwen voor recreatieve en socioculturele activiteiten; gebouwen bestemd voor het uitoefenen van de eredienst; bejaardentehuizen en tehuizen voor personen met een handicap; inrichtingen voor sport en openluchtlevens; handelszaken en horecabedrijven waarvan de oppervlakte, voor het publiek toegankelijk, groter is dan 150 m²; ziekenhuizen en centra voor medische, psychische, gezinshulp en sociale hulp; niet gelijkvloerse parkeerruimten, dat zijn ondergrondse of op een verdieping gelegen parkeerruimten met meer dan 100 parkeerplaatsen; openbare toiletten; postkantoren, telegraaf- en telefoonkantoren, banken en andere financiële instellingen; kantoorgebouwen, gerechtshoven en gemeentehuizen; strafinrichtingen en heropvoedingshuizen; schoolgebouwen, internaten en studentenverblijven; gebouwen van de luchthaven; stationsgebouwen, permanent bediend door personeel van de N.M.B.S.; stationsgebouwen voor het stedelijk openbaar vervoer.

➤ *Wet van 10 mei 2007, ter vervanging van de wet van 25 februari 2003, ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie.*

Deze wet stelt: « In de aangelegenheden die onder het toepassingsgebied van deze wet vallen, is elke vorm van discriminatie verboden. Voor de toepassing van deze titel wordt onder discriminatie verstaan: ... - een weigering om redelijke aanpassingen te treffen ten voordele van een persoon met een handicap. » (Art.14)

In artikel 4.12° van deze wet wordt bepaald wat men dient te verstaan onder redelijke aanpassingen: « ... *passende maatregelen die in een concrete situatie en naargelang de behoefte worden getroffen om een persoon met een handicap in staat te stellen toegang te hebben tot, deel te nemen aan en vooruit te komen in de aangelegenheden waarop deze wet van toepassing is, tenzij deze maatregelen een onevenredige belasting vormen voor de persoon die deze maatregelen moet treffen. Wanneer die belasting in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen in het kader van het gevoerde overheidsbeleid inzake personen met een handicap, mag zij niet als onevenredig worden beschouwd.* » (Art.4, 12°)

Wat betreft het toepassingsgebied vermeldt deze wet onder punt 1°: « *de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn;* » (Art. 5, §1,1°)

- *Het Ministerieel besluit van 6 april 1989 tot afwijking van de voorschriften van de artikelen 638 en 642 van het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming ten einde de toegang van rolstoelgebruikers tot de schouwspelzalen te vergemakkelijken.*

- *Het Ministerieel besluit van 6 mei 1980* tot wijziging van het MB van 10 augustus 1894 betreffende de kiestoestellen voor de parlementaire, provincieraad- en gemeenteraadsverkiezingen. Dit besluit bepaalt dat in elk gebouw waarin één of meerdere stembureaus zijn ondergebracht tenminste één speciaal stemhokje per vijf stembureaus ten behoeve van de mindervalide kiezers moet worden ingericht.

- *Codex Welzijn op het werk*: het betreft een wetboek met een reeks wetteksten, waarin alle maatregelen inzake toegankelijkheid op het werk zijn opgenomen, waaronder meerbepaald:
 - **Artikel 73 (laatste paragraaf) van het ARAB** (Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming) waarin staat: « *De sanitaire installaties (kleedkamers en wasplaatsen, refters en verpozingslokalen, toiletten) worden, in voorkomend geval, zodanig ingericht dat rekening is gehouden met de tewerkgestelde mindervalide werknemers.* » ;
 - **artikel 3 van het KB van 3 mei 1999 betreffende de opdrachten en de werking van de comités voor preventie en bescherming op het werk, de comités PBW** (ter vervanging van artikel 837 van het ARAB) waarin staat: « *Het comité brengt een voorafgaand advies uit over: ... 6° de specifieke maatregelen voor de inrichting van de arbeidsplaats teneinde, in voorkomend geval, rekening te houden met de tewerkgestelde mindervalide werknemers* » ;

- **artikel 6, 2° van het KB van 27 maart 1998 betreffende de Interne dienst voor preventie en bescherming op het werk (IDPB)** gaat over de opdrachten van de bevoegde preventieadviseur. Hierin wordt o.m. gesteld dat deze *« het gezondheidstoezicht op de werknemers (moeten) verzekeren inzonderheid om: ...b) de tewerkstellingskansen te bevorderen voor iedereen, onder meer door het voorstellen van aangepaste werkmethodes, het voorstellen van **aanpassingen van de werkpost** en het zoeken naar aangepast werk, ook voor personen met een beperkte arbeidsgeschiktheid. »*.

REGIONAAL

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

➤ *Besluit van de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 21 november 2006 met een aantal bepalingen over acht materies, onderverdeeld in de titels I tot en met VIII van een nieuwe Gewestelijke stedenbouwkundige verordening (GSV), die van toepassing is op het volledige grondgebied van het Brusselse Gewest.*

- Titels IV en VII van deze nieuwe versie van het GSV vormen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de kern van alle maatregelen in verband met de toegankelijkheid van gebouwen, wegen, toegangen en de directe omgeving voor minder mobiele mensen.
- De voor het publiek toegankelijke gebouwen of uitrustingen, zoals bedoeld in deze verordening, zijn: gebouwen en ruimten voor recreatieve, toeristische en sociaal-culturele activiteiten, gebouwen voor conferenties en exposities, alsook de speelpleinen, gebouwen voor de uitoefening van een eredienst of de uitdrukking van filosofische, religieuze en politieke ideeën, gebouwen voor bejaarden en/of personen met een handicap, gebouwen voor sport en activiteiten in de open lucht, kantoorgebouwen, handelszaken, winkelcentra, hotels en motels, restaurants en cafés in geval van nieuwbouw (in geval van renovatie : dezelfde gebouwen, waarvan de lokalen die toegankelijk zijn voor het publiek een totale netto-oppervlakte van minstens 200 m² hebben), ziekenhuizen, klinieken, poliklinieken, verzorgingscentra en gelijkgestelde centra, centra voor medische, sociale en gezinshulp en voor geestelijke gezondheidszorg, funeraria, parkeerruimten of gebouwen bestemd voor het parkeren, openbare toiletten, kantoren voor post, telegraaf en telefoon, banken en andere financiële instellingen, rechtbanken en openbare besturen, gerechtshoven en rechtbanken en hun griffies, alsook alle plaatsen waar de verschillende organismen die de overheidsinstellingen vertegenwoordigen hun zittingen en raden houden, strafinstellingen en instellingen voor heropvoeding, de opvanginstellingen, onderwijs- en opleidingsinstellingen, met inbegrip van internaten en instellingen voor peuter- en kleuteropvang, luchthavengebouwen die toegankelijk zijn voor het publiek, de gemeenschappelijke delen van gebouwen met meerdere woningen die voorzien zijn van een lift, tot en met inbegrip van de toegangsdeur van de woningen; en bij een nieuwbouw, de gemeenschappelijke delen met inbegrip van de toegangsdeur van elke woning op de benedenverdieping van gebouwen zonder lift, de stations voor het openbaar vervoer, inclusief de perrons, openbare telefooncellen, openbare brievenbussen, geldautomaten, elektronische zelfbedieningsautomaten, alle openluchtruimtes voor recreatie en wandelingen zoals parken, kerkhoven,...

- Deze verordening is niet van toepassing op de handelingen en werken aan een bestaand bouwwerk als zij gebeuren met het oog op het behoud van het bouwwerk en dit niet ingrijpend wijzigen.
- Deze verordening bevat de normen voor de toegang tot gebouwen en parkeerruimten, voor verplaatsingen binnenin de gebouwen en voor de interieuruitrusting.
- Titel VII van de verordening, die gaat over wegen, toegangen en de directe omgeving, bevat ook een aantal bepalingen in verband met het straatmeubilair.
- In de nieuwe versie van deze verordening worden ook een aantal specifieke problemen in overweging genomen, waar slechtzienden en slechthorenden mee te maken krijgen.

➤ *Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening⁴ van 9 april 2004*

- Artikel 300 van dit wetboek omschrijft welke handelingen gelden als misdrijf, met als punt 3° : « ... *inbreuk plegen op de voorschriften van de bijzondere bestemmingsplannen, van de stedenbouwkundige vergunningen, de verkavelingsvergunningen en de stedenbouwkundige verordeningen* ... » ;
- Artikel 301 tot 310 van dit wetboek handelen over de vaststelling van de misdrijven en over de strafbepalingen. Hierin wordt onder meer gesteld dat de door de Regering aangewezen technische ambtenaren en beambten van de gemeenten en van het Gewest toegang hebben tot de bouwplaats en de gebouwen om alle nodige opsporingen en vaststellingen te verrichten en de in artikel 300 omschreven misdrijven bij proces-verbaal kunnen vaststellen. Zij kunnen ter plaatse mondeling de **onmiddellijke staking van de werken of van het uitvoeren van handelingen gelasten**. Van de andere kant zijn er dan de **strafbepalingen**. Artikel 306 bepaalt de **straffen** voor hen die één van de bij artikel 300 bepaalde misdrijven hebben begaan. Behalve de uitgesproken straffen kan de rechtbank ook bevelen, op vordering van de gemachtigde ambtenaar of van het college van burgemeester en schepenen, **bouw- of aanpassingswerken uit te voeren** (behalve wanneer ze betrekking hebben op een goed dat is beschermd).

➤ *Artikel 45 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen.*

In het kader van het Belgische federalisme komt de federale Staat normaal niet meer tussen in stedenbouwkundige zaken. Er bestaat echter een uitzondering voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: **de federale staat behoudt een voogdijschap over het al dan niet optreden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het gebied van stedenbouw en openbare werken** “met het oog op het behoud van de internationale rol en de functie van Brussel als hoofdstad”.

⁴ *Code Bruxellois de l'Aménagement du Territoire (COBAT)*

Waals Gewest

➤ *Code Wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme et du Patrimoine (CWATUP)*⁵

- De kern van de regelgeving rond toegankelijkheid in het Waalse gewest vinden we terug in Boek IV, Titel I, Hoofdstuk XVIIter, over het “*algemene reglement op de bouwwerken wat betreft de ruimten en gebouwen of gedeelten van gebouwen die bestemd zijn voor het publiek of voor gemeenschappelijk gebruik en hun toegankelijkheid voor en gebruik door personen met verminderde beweeglijkheid*”.

Artikel 414 geeft de concrete lijst met gebouwen en ruimten, die toegankelijk moeten zijn.

Artikel 415 bepaalt de technische en architecturale kenmerken, waaraan deze publiek toegankelijke ruimten en gebouwen moeten voldoen: parkings en parkeerplaatsen, alle toegangswegen en binnen- en buitendeuren, de traphallen, de toegang tot de lokalen, de liften, de loketten, informatiesystemen en inlichtingenborden, de brievenbussen, de telefooninstallaties, de automaten, de toiletten en de Wc-ruimten, de badkamers en de douches, de kleedkamers, de vaste zetels, de kamers, de voetpaden, de verbindingsgangen en doorgangswegen en de publieke of private ruimten voor voetgangers en het straatmeubilair.

- Artikelen 450 tot 452 van het Wetboek duiden de ambtenaren en beambten van de gewestelijke administratie voor stedenbouw en ruimtelijke ordening aan die belast zijn met het **opsporen en vaststellen van de inbreuken** op de voorschriften van het Waalse Wetboek **en hierbij een procesverbaal opstellen**. Artikel 154 en 155 bevatten de **strafbepalingen** bij overtredingen, in het bijzonder van de voorwaarden voor het bekomen van een bouwvergunning of van de stedenbouwkundige voorschriften. Ook hier kan de Rechtbank opleggen dat het gebouw en/of de ruimten **opnieuw in hun oorspronkelijke staat worden gebracht** of dat bijkomende **bouwwerken of aanpassingswerken worden uitgevoerd**.

➤ *Enkele andere juridische teksten vormen een aanvulling op deze wettelijke basisinstrumenten, zoals:*

- *Décret du 6 avril 1995 du Gouvernement Wallon relatif à l'intégration des personnes handicapées.*⁶

⁵ Besluit van de Waalse Regering van 25 januari 2001 tot wijziging in het *Waalse Wetboek voor Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium*.

⁶ Décret van 6 april van de Waalse Regering betreffende de integratie van personen met een handicap. – Tekst niet beschikbaar in het Nederlands.

Dit decreet maakte de oprichting mogelijk van het Waalse Agentschap voor personen met een handicap, het zogenoemde "AWIPH" (Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes Handicapées) en van de Waalse Adviesraad voor personen met een handicap, de "CCWPH" (Conseil Consultatif Wallon des Personnes Handicapées). Hierin wordt de noodzaak benadrukt om de nodige middelen te voorzien ter bevordering van een integrale deelname van mensen met een handicap aan het sociale en economische leven. Dit decreet voorziet meerbepaald het volgende:

- « *favoriser de façon prioritaire l'accès des personnes handicapées aux services généraux destinés à l'ensemble de la population et répondant à leurs besoins particuliers.* » (Artikel 4)

- « *rendre accessibles aux personnes handicapées les établissements et installations destinés au public, les lieux d'éducation, de formation et de travail ainsi que la voirie.* » (Artikel 5)

- *Schéma de Développement de l'Espace Régional de la Région Wallonne (SDER du 27 mai 1999 - base légale: art. 13 à 15 du CWATUP)*⁷

Het gaat hier om een richtinggevende nota, zonder dwingend karakter, met een aantal aanbevelingen in verband met het onderzoek van het aanvraagdossier voor een stedenbouwkundige vergunning, met o.a. de vermelding dat hierbij rekening dient te worden gehouden met de toegankelijkheid: « *l'examen d'un dossier (de demande de permis d'urbanisme) portera notamment sur l'accessibilité du lieu, notamment pour des équipements publics et des activités engendrant de nombreux déplacements de personnes ou de marchandises; ...* »

Een van de doelstellingen van dit SDER is: « *d'améliorer l'accessibilité du territoire wallon et gérer la mobilité; ...* ».⁸

- *Décret du 1er juin 2006 modifiant le livre Ier de la quatrième partie de Code de la démocratie locale et de la décentralisation.*⁹

Concreet staat in dit decreet onder meer:

- Art. L4133-1. §1er. « *De kiezer wiens mobiliteit tijdelijk of voorgoed beperkt is kan bij het gemeentebestuur een verklaring indienen om doorgestuurd te worden naar een aan zijn toestand aangepast stemcentrum.* »

- Art. L4143-3. §3. « *In elke gemeente moet minstens één stemhokje voor vijf lokalen zo ingericht zijn dat de toegang daartoe gemakkelijk*

⁷ Ruimtelijk Ontwikkelingsplan voor Wallonië van 27 mei 1999, in uitvoering van art. 13 tot 15 van het Waals Wetboek voor Ruimtelijke ordening, Stedenbouw en Patrimonium. – Tekst niet beschikbaar in het Nederlands.

⁸ « ... De verbetering van de toegankelijkheid van het Waalse grondgebied en een beter beheer van de mobiliteit ». – Tekst niet beschikbaar in het Nederlands.

⁹ Decreet van 1 juni 2006 tot wijziging van Boek I van deel IV van het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie.

is en het gebruik daarvan door de kiezers bedoeld in de artikelen L4133-1 en L4133-2 van dit Wetboek mogelijk is.»

- Art. L4143-4. §4. « De aanplakking van de in § 1 bedoelde documenten moet rekening houden met de toegankelijkheid van kleine personen of personen in rolstoel. »

- *Décret du 23 novembre 2006 relatif à l'accessibilité aux personnes handicapées accompagnées de chiens d'assistance des établissements et installations destinées au public.¹⁰*

¹⁰ *Decreet van 23 november 2006 - Decreet betreffende de toegankelijkheid van de voor het publiek bestemde inrichtingen en installaties voor gehandicapte personen met een geleidehond. – Tekst niet beschikbaar in het Nederlands.*

Vlaams Gewest.

- *De Wet van 17 juli 1975 betreffende de toegang van gehandicapten tot gebouwen toegankelijk voor het publiek en het KB van 9 mei 1977 genomen in uitvoering van de wet van 17 juli 1975 betreffende de toegang van gehandicapten tot gebouwen toegankelijk voor het publiek,*

In tegenstelling tot Brussel en Wallonië heeft het Vlaamse Gewest de federale wet van 1975 nog niet geactualiseerd. Omdat de Vlaamse Regering dus nog geen nieuw gewestelijk decreet betreffende deze materie heeft uitgevaardigd, blijft de federale wet nog steeds van kracht in het Vlaamse Gewest.

- *Decreet van 18 mei 1999 houdende de Organisatie van de Ruimtelijke Ordening , zoals gewijzigd door een recent decreet van 22 december 2006.*

Artikel 100, § 4 van dit decreet voorziet dat de stedenbouwkundige vergunning, zoals bedoeld in artikel 99, § 1, 1° en 6°, moet worden geweigerd wanneer niet is voldaan aan de regels betreffende de toegang van personen met een beperkte mobiliteit tot al dan niet bebouwde onroerende goederen of delen ervan, toegankelijk voor het publiek en tot installaties en wegen zoals deze bij wet of door de Vlaamse regering worden vastgesteld.

Artikelen 146, 148 en 149 van dit decreet voorzien in een systeem van controles en straffen in die gevallen dat de voorwaarden voor het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning niet worden nageleefd.

- *Besluit van de Vlaamse regering van 28 mei 2004 betreffende de dossiersamenstelling van de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning.*

Artikel 16.2°C van dit besluit bepaalt dat elk dossier van de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning minstens een nota bevat, ondertekend door de aanvrager en door de architect, als zijn medewerking vereist is, zo het een geheel of deels voor het publiek toegankelijk gebouw betreft, met een beschrijving van de voorzieningen om integrale toegankelijkheid te bereiken voor personen met beperkte mobiliteit. Hierbij wordt bijzondere aandacht besteed aan die voorzieningen die verder gaan dan de wettelijk vastgelegde normen.

Dit besluit slaat op alle voor het publiek toegankelijke gebouwen (ongeacht hoe groot ze zijn of waarvoor ze zullen dienen).

➤ ***Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening op het bouwen, verkavelen en op de beplantingen van de stad Brugge van 25 april 2006.***

- Het gaat om een gemeentelijke verordening van de Stad Brugge. Daardoor worden de normen voor het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning voor gebouwen die gedeeltelijk of volledig toegankelijk moeten zijn voor het publiek een stuk strenger dan deze van de federale wet van 1975.
- Deze verordening beoogt een integrale toegankelijkheid (alle publiek toegankelijke ruimten en uitrustingen moeten voor elke op een zo normaal mogelijke manier « bereikbaar, betreedbaar en bruikbaar » zijn) en dit zowel voor personen met een motorische handicap als voor slechtzienden en slechthorenden.

➤ ***Stedelijke verordening op de bouwwerken en Politieverordening betreffende het onderhoud van gebouwen, het voorkomen van hinder en de instandhouding van een leefbare omgeving in Oostende, goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 22 januari 1999.***

Deze politieverordening van Oostende vervolledigt en verstrengt de normen, opgelegd door het KB van 9 mei 1977 betreffende de toegang van gehandicapten tot publiek toegankelijke plaatsen en gebouwen.

➤ ***Provinciale Stedenbouwkundige verordening inzake toegankelijkheid, goedgekeurd door de Provincieraad van West-Vlaanderen, gepubliceerd in het Staatsblad van 19 januari 2007.***

- Het gaat hier om een provinciale stedenbouwkundige kaderverordening in het verlengde van het algemene kaderdecreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening, vastgesteld door de provincieraad in zitting van 29 juni 2006 en op 6 juli 2006 voor goedkeuring overgemaakt aan de Vlaamse Regering. Door deze verordening zijn sinds 1 april 2007 alle stedenbouwkundige vergunningen voor publieke gebouwen in West-Vlaanderen onderworpen aan toegankelijkheidsnormen, die veel strenger zijn dan de federale wet van 1975.
- Deze West-Vlaamse richtlijn beoogt de integrale toegankelijkheid (in termen van de « bereikbaarheid, betreedbaarheid en bruikbaarheid » van alle ruimten en uitrustingen voor iedereen), en dit zowel voor personen met een motorische handicap, als voor slechtzienden en slechthorenden:

- van gebouwen die eigendom zijn van publiekrechtelijke personen (zoals bijv. de gemeentehuizen): alle ruimten moeten aan de normen voor toegankelijkheid aangepast worden, of deze nu voor het publiek toegankelijk zijn of niet,
 - van publiek toegankelijke plaatsen en ruimten, zoals horecazaken, postkantoren, stations, wachtkamers en kabinetten van huisartsen en tandartsen en de kantoren van alle vrije beroepen over het algemeen, zwembaden, bioscopen, enzovoort: alle ruimten en uitrustingen, waar het publiek gebruik van kan maken moeten aangepast worden aan de normen voor toegankelijkheid,
 - van alle complexen, die bestaan uit meer dan 5 wooneenheden.
- Deze verordening bepaalt dat in de nota, die moet worden toegevoegd aan de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning, de manier waarop de toegankelijkheid zal worden uitgewerkt in detail moet worden beschreven, voor zover deze elementen niet op de plannen zijn uitgetekend.
 - In deze verordening is eveneens voorzien dat het niet naleven van de voorschriften kan aanleiding geven tot de sancties, zoals voorzien in het DORO (Decreet houdende de Organisatie van de Ruimtelijke Ordening) .
 - En uiteindelijk geeft deze provinciale verordening ook nog aan dat over dezelfde materie gemeentelijke verordeningen kunnen uitgevaardigd worden met voorschriften, die aanvullend kunnen zijn op de provinciale verordening of die deze eventueel nog verder uitwerken (zoals deze van Brugge en Oostende); de gemeentelijke overheid krijgt 6 maanden de tijd om eventuele eigen gemeentelijke verordeningen uit te vaardigen en in overeenstemming te brengen met deze provinciale verordening van januari 2007.

➤ *Decreet van 8 mei 2002 houdende de evenredige participatie op de arbeidsmarkt*

Dit decreet is een omzetting van de Europese Richtlijn tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep (2000/78/EG). Het decreet verplicht het voorzien van redelijke aanpassingen ten voordele van personen met een handicap bij onder andere arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding.

➤ *Besluit van de Vlaamse Regering van 29 april 1997 houdende de vaststelling van een algemene bouwverordening inzake wegen voor voetgangersverkeer.*

In dit besluit staan enkele bepalingen in verband met de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers.

WETGEVING op het gebied van BRANDVEILIGHEID.

- Voor de brandveiligheid wordt de reglementering in België uitgewerkt op drie verschillende bevoegdheidsniveaus:
 - **de federale overheid, bevoegd voor** de uitwerking van de basisnormen voor brandveiligheid,
 - **de Gewesten en Gemeenschappen, bevoegd voor** de uitwerking van reglementen voor specifieke aspecten van veiligheid en preventie, als aanvulling op of aanpassing van de federale wetgeving;
 - **de steden en gemeenten, belast met** het opstellen van gemeentereglementen over de specifieke gemeentelijke noden; het College van Burgemeester en schepenen zal zich bijvoorbeeld op deze reglementen baseren voor het onderzoek van een aanvraagdossier voor een bouwvergunning.

- De **federale basistekst** die de minimumnormen bepaalt waaraan ontwerp, bouw en uitrusting van gebouwen dient te voldoen is het **Koninklijk Besluit van 19 december 1997, dat de basisnormen vaststelt voor de preventie van brand en ontploffing waaraan de nieuwe gebouwen moeten voldoen.**

- Specifiek voor ziekenhuizen, rust- en verzorgingstehuizen en hotels worden deze **basisnormen aangevuld** door een hele reeks federale, gewestelijke en gemeenschapsreglementen, zoals:
 - **voor de ziekenhuizen:** KB van 6 november 1979;
 - **voor de rust- en verzorgingstehuizen:**
 - KB van 12 maart 1974 en KB van 11 mei 1976;
 - Waalse Gewest:
 - Besluit van de Waalse regering van 03 december 1998 tot uitvoering van het decreet van 5 juni 1997;
 - Besluit van de Franse gemeenschapsregering van 24 april 1989;
 - Vlaamse Gewest:
 - Besluit van de Vlaamse gemeenschapsregering van 15 maart 1989 op basis van het KB van 12 maart 1974;
 - Brusselse Hoofdstedelijk Gewest:
 - KB van 18 augustus 1987 op basis van het KB van 12 maart 1974.
 - **voor de logiesverstreckende inrichtingen en het hotelwezen:**
 - besluit van 10 juni 1997 van de *Waalse Regering* tot aanvulling van het Besluit van de Executieve van de Franse Gemeenschap van 24 december 1990;
 - besluit van 29 mei 1991 van de *Vlaamse Regering* tot wijziging van het Besluit van de Vlaamse gemeenschapsregering van 27 januari 1988.

NIEUWE REGLEMENTERINGEN DIE OP STAPEL STAAN

➤ *Ontwerp van decreet over toegankelijkheid voor het Vlaamse Gewest*

Het Vlaamse Gewest is al enkele jaren begaan met de problematiek van toegankelijkheid en werkt aan een nieuw wetgevend initiatief op dit gebied. De vzw 'ENTER', het nieuwe Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid, dat de Vlaamse regering adviseert inzake toegankelijkheid, werd belast met deze opdracht en werkt aan een nieuwe wetgeving binnen het kader van het decreet op de ruimtelijke ordening. Het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning zal hierbij worden gekoppeld aan toegankelijkheidsvereisten.

Omdat bij de aanvraag van een vergunning niet met alle gegevens over toegankelijkheid kan worden rekening gehouden, zou dit decreet aangevuld worden met een handboek met soepele normen die herzien kunnen worden.

➤ *Wetsontwerp met het oog op de toegang van geleidehonden tot publiek toegankelijke plaatsen.*

De Raad van Staten gaf jammer genoeg een negatief advies over dit voorontwerp, met als argument dat het tot de bevoegdheid van de Gewesten behoort.

EUROPEESE WETGEVING

➤ ***Slechts 2 richtlijnen.*** Er zijn uiteindelijk slechts twee juridische dwingende instrumenten, waarmee de toegankelijkheid van minder mobiele mensen tot publiek toegankelijke plaatsen en gebouwen kan worden verdedigd op Europees niveau:

- **Europese richtlijn 2000/78/EG** van 27 november 2000 (uitgevaardigd in toepassing van Art.13 van het Europese Verdrag van 2 oktober 1997).

Deze richtlijn creëert een algemeen kader voor juridische bescherming tegen discriminatie en voor gelijke behandeling in arbeid en beroep. In verband met handicap erkent deze richtlijn dat het niet voorzien van **redelijke aanpassingen** op het werk ten behoeve van personen met een handicap kan worden beschouwd als een discriminatie.

- **Europese richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG**

Deze richtlijnen streven ernaar *dat de sociale aspecten, die verbonden zijn aan een handicap, sterker in overweging worden genomen bij de ondertekening van overheidscontracten.* Hierin worden eveneens toegankelijkheidscriteria opgenomen.

➤ ***Daarnaast bestaan er een reeks aanbevelingen, resoluties, verklaringen en actieplannen*** (zonder enig dwingend karakter), die allemaal betrekking hebben op het toegankelijk maken van de openbare ruimte:

- ***Verklaring van Sint Petersburg van 22 september 2006 « Verbeteren van de levenskwaliteit van mensen met een handicap in Europa: maatschappelijke participatie voor iedereen, innovatie, efficiëntie. »***

Deze Verklaring is er gekomen in navolging van het Actieplan 2006-2015 van de Europese Raad en bevat volgende aanbeveling:

« d'assurer aux niveaux national, régional et local une coopération efficace de toutes les branches du pouvoir et de l'administration dans les différents domaines, ainsi qu'un partenariat social et un dialogue permanent avec les ONG afin d'améliorer le niveau et la qualité de vie des personnes handicapées, de les intégrer dans la société, dans la vie professionnelle et

dans la vie quotidienne, et de faciliter leur accès aux infrastructures sociales, informationnelles et de production. »¹¹

- ***Europees Actieprogramma 2006-2015 - Aanbeveling Rec(2006)5 van het Comité van Ministers van de lidstaten inzake het Actieplan van de Raad van Europa ter bevordering van de rechten en de volledige participatie van personen met een beperking in de maatschappij: naar een betere kwaliteit van leven voor personen met een beperking in Europa 2006-2015.***
 - aanmoediging voor een **andere benadering van de handicap**: het oude medische model, waarin mensen met een beperking als "patiënten" worden benaderd, te verlaten en overstappen naar een sociaal, op mensenrechten gebaseerd model: **van de patiënt naar de burger**;
 - noodzaak van een **samenhangend beleid en gecoördineerde actie** ("mainstreaming");
 - **samenwerkingsovereenkomsten met niet-gouvernementele organisaties** over het algemeen en belangenorganisaties van mensen met beperkingen in het bijzonder, die erkend worden omwille van hun specifieke kennis en deskundigheid en betrokken worden bij het uitstippelen van het beleid;
 - het Plan bevat **15 Actielijnen, waaronder de bebouwde omgeving** (Actielijn n° 6).
 - De sleutelementen voor de uitwerking van het Plan zijn: de beginselen van het Universal Design, kwaliteit, opleiding en vorming, alsook een **geïntegreerde benadering**.
 - de fundamentele beginselen waarop dit Actieplan steunt zijn non-discriminatie, gelijke kansen, de waardigheid en de autonomie van het individu en volledige participatie in de samenleving van alle personen met een beperking;
 - geen begripsomschrijving van wat men onder een "handicap" dient te verstaan: definities van een handicap worden in de nationale wetgeving vastgesteld.
 - **Actielijn n° 6: richtlijnen en standaarden ontwikkelen**, en indien nodig wetgevend initiatief nemen – belang van de invoering van het **principe van het "ontwerpen voor iedereen"** in vorming en opleidingen – het gebruik van hulpmiddelen en **technologische vernieuwingen** bevorderen – bij het opstellen van nood- en evacuatieprocedures voldoende aandacht besteden aan de **veiligheid** van personen met een beperking – **toegankelijkheid voor dieren die personen met een handicap (be)geleiden**.

¹¹ *Om te garanderen dat er een optimale samenwerking is op alle overheidsniveaus op de verschillende betrokken beleidsdomeinen en dat er een sociaal samenwerkingsakkoord en een permanente dialoog is met de niet-gouvernementele gehandicaptenorganisaties, om de levenskwaliteit van personen met een handicap te verbeteren, om hen beter te integreren in de samenleving, in het beroepsleven en in het dagelijks leven, alsook om voor hen de toegang te vergemakkelijken tot sociale infrastructuur, tot alle informatietechnologie en tot bedrijven. – Vrije vertaling (Tekst niet beschikbaar in het Nederlands.).*

- *Gelijke kansen voor personen met een handicap: een Europees actieplan (2004-2010) - COM(2003)650.*

Dit plan omschrijft een reeks initiatieven van de Europese Gemeenschap, met het oog op:

- de verbetering van de toegankelijkheid van producten, diensten en gebouwen via de uitwerking van de Europese technische normen, normalisatiedocumenten en andere algemene richtlijnen;
- het integreren van de problematiek, verbonden aan handicap, in het beleid van alle bevoegde gemeenschappen, uiterlijk tegen 2010.

Om dit te realiseren zal de Europese Commissie:

- het beginsel van "universal design" (of "Design for All") aanmoedigen in alle beleidsbepalingen;
- Europese normen bevorderen op alle gebieden die met de gebouwde omgeving te maken hebben, zoals planning, ontwerp, bouw en gebruik van gebouwen EN van de veiligheidsprocedures in verband met de evacuatie van personen met een handicap;
- zorgen voor beter onderwijs over toegankelijkheidsvraagstukken en opleiding voor mensen die beroepsmatig met de bouw te maken hebben;
- bevorderen dat toegankelijkheidseisen worden opgenomen in openbare aanbestedingen en dat bij de besteding van geld uit de Structuurfondsen rekening wordt gehouden met de toegankelijkheid;
- studies over de toegankelijkheid van toeristische bezienswaardigheden en andere toeristische voorzieningen (het plan hecht veel belang aan dit aspect, net zoals aan dat van de toegang tot ontspanning en culturele infrastructuur) en in verband met de toegankelijkheid van het stedelijk vervoer aanmoedigen.

Enkele interessante ideeën, die werden weerhouden door de groep van deskundigen van de Europese Commissie die aan een voor iedereen toegankelijk Europa werken:

- toegankelijkheid **gaat ons allen aan**, en niet alleen een minderheid van personen met een motorische of fysieke handicap;
- **de problematiek van de toegankelijkheid aanpakken op een globale en integrale wijze** op alle beleidsdomeinen (bouw, gezondheid, informatie en communicatietechnologie, opvoeding en onderwijs, ...) en door samenwerking en coördinatie van alle betrokkenen;
- toegankelijkheidsbeleid kan slechts vorm krijgen en worden uitgevoerd **in samenwerking met de mensen zelf en met de niet-gouvernementele organisaties die hen vertegenwoordigen**;
- de bebouwde ruimte omvat **zowel** openbare en private gebouwen (met aandacht voor bestemmingswijzigingen), **als** datgene wat zich rond en tussen deze gebouwen bevindt, **en ook** de virtuele ruimte;
- binnen in de gebouwen moeten ook doeltreffende middelen en uitrusting aanwezig zijn zodat iedereen autonoom naar buiten kan gaan (bijvoorbeeld een lift voor de evacuatie bij brand);
- **het economische potentieel** van minder mobiele mensen in een vergrijzende samenleving (30%) **en** de mogelijke kostenreductie door

een goed toegankelijkheidsbeleid (sociale zekerheid, verzekeringspremies,...);

- ontwerpers, architecten, stedenbouwkundigen en anderen moeten **alle aspecten van het menselijk functioneren** onderzoeken: stappen, trappen lopen, dingen vasthouden, gewicht dragen, zien, horen, begrijpen, enzovoort;
- de vereiste toegankelijkheid **van bij het begin betrekken in het ontwerpen en in de plannen** (geen meerkosten);
- de toegankelijkheid moet steeds bekeken worden in het bredere perspectief van **ruimtelijke ordening**.

- ***Resolutie van de Raad van 15 juli 2003 inzake de bevordering van de tewerkstelling en de maatschappelijke integratie van mensen met een functiebeperking.***

Deze resolutie vraagt de lidstaten en de Commissie in het kader van hun respectieve bevoegdheden

« ... **de belemmeringen** voor de maatschappelijke participatie van mensen met een functiebeperking en in het bijzonder hun participatie aan het beroepsleven **weg te nemen en, door de bevordering van "ontwerpen voor iedereen", te voorkomen dat nieuwe belemmeringen ontstaan;**... »

- ***Resolutie van de Raad van 6 mei 2003 over de toegankelijkheid van de culturele infrastructuur en van culturele activiteiten voor mensen met een beperking.***
- ***De Ministeriële Verklaring van Malaga van mei 2003 « Op weg naar volwaardige participatie als medeburgers».***

Deze verklaring erkent:

« ... dat een geïntegreerde aanpak nodig is bij het uitwerken van een nationaal en internationaal beleid ten overstaan van de personen met een handicap, met een bijhorende wetgeving terzake, en dat de noden van deze doelgroep zeker aan bod moeten komen in alle geëigende actiedomeinen, inzonderheid in sleuteldomeinen als de toegang tot huisvesting, tot schoolopleiding, tot beroepsopleiding en -oriëntering, tot tewerkstelling, tot de bebouwde omgeving, tot het openbaar vervoer, tot informatie, tot gezondheidszorg en tot sociale bescherming... » ;

en « ... dat vooruitgang dient geboekt bij het verwijderen van hinderpalen op het vlak van toegankelijkheid, en inzake het toepassen van het principe van het " universal design " teneinde geen nieuwe en bijkomende hinderpalen bij te scheppen.»

De Europese ministers verbinden zich er dan ook toe om:

« ... er voor te ijveren opdat de personen met een handicap in de schoot van de maatschappij een zelfstandig leven zouden kunnen leiden dank zij de progressieve toepassing van **de principes** van de integratiebevorderende technologieën en van het " universal design " , inzonderheid voor wat

betreft gebouwen, openbare plaatsen en diensten, communicatiesystemen en huisvesting;...».

- *Verklaring van Madrid van 24 maart 2002 « Niet-discriminatie + positieve actie = sociale integratie »* ter voorbereiding van het Europese Jaar voor personen met een handicap van 2003. Om de gelijkheid van mensen met een handicap te verzekeren, moet allereerst het recht op bescherming tegen discriminatie vastgelegd zijn, gekoppeld aan het recht op ondersteuning en assistentie. Deze integrale benadering vormde de leidraad van deze Verklaring.

Deze verklaring stelt «Wij zeggen nee tegen een politiek die het beleid ten aanzien van personen met een handicap behandelt als een apart beleidsterrein... Wij zeggen ja tegen een beleid ten aanzien van personen met een handicap dat uitgaat van assimilatie, waarbij het beleid ten aanzien van personen met een handicap beschouwd wordt als een algemeen en geïntegreerd onderdeel van overheidsbeleid .»

- *December 2001: verklaring van de Europese Raad van Ministers van Sociale zaken van het Europese Jaar 2003 voor personen met een handicap.*
- *Resolutie "ResAP" (2001)1 van de Raad van Europa "on the introduction of the principles of universal design into the curricula of all occupations working on the built environment." ¹²*

Deze resolutie bevestigt het recht van elk individu, met inbegrip van personen met een handicap, op volledige en volwaardige deelname aan het leven in de Gemeenschap, wat tevens het recht inhoudt op toegang tot -, gebruik van - en begrijpen van de bebouwde ruimte, alsook van de samenstellende delen.

In deze resolutie ziet men het als een verantwoordelijkheid en een plicht van de maatschappij, in het bijzonder van al diegenen die beroepsactief zijn in de bouw, om de bebouwde omgeving algemeen toegankelijk te maken voor iedereen, met inbegrip van personen met een beperking.

« La notion de conception universelle a pour objet de simplifier la vie de chacun en rendant l'environnement bâti, les produits et les communications accessibles, utilisables et compréhensibles à moindres frais ou sans frais supplémentaires. Elle contribue à une conception davantage axée sur l'utilisateur en suivant une démarche globale et en cherchant à satisfaire les

¹² Resolutie ResAP (2001) van het Comité van Ministers van de Raad van Europa betreffende het invoegen van de principes van Universal Design in de opleidingsprogramma's voor alle beroepen die met de bouw te maken hebben ("Resolutie van Tomar"). Onderwijscurricula moeten worden ontwikkeld in samenwerking met gebruikers en belangenorganisaties van mensen met beperkingen. Het gaat om opleidingen voor architectuur, techniek, vormgeving/ontwerpen en stedenbouw. (Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.)

besoins des personnes de tous âges, tailles et capacités, quelles que soient les situations nouvelles qu'elles pourront être amenées à connaître au cours de leur vie.

Par conséquent, la notion de conception universelle va au-delà des questions de simple accessibilité des bâtiments pour les personnes handicapées et devrait faire partie intégrante de l'architecture, de la conception et de l'aménagement de l'environnement. »¹³

- ***Resolutie ResAP (2001) 3 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa "Naar een volwaardig burgerschap voor de personen met een handicap dankzij de nieuwe integrerende technologieën".¹⁴***

De nieuwe technologieën moeten een anticiperende strategie volgen om de toegankelijkheid te verbeteren en het gebruiksgemak van de bebouwde omgeving te verhogen – woningen die, zolang zij bewoond kunnen worden, voortdurend opnieuw aanpasbaar zijn - “intelligente huizen” - robotica, woningautomatisering, alarmsystemen en veiligheidsinstallaties – en ten slotte de vorming en opleiding van ontwerpers.

- ***EU-besluit van 27 november 2000 over het Europese actieprogramma ter bestrijding van de discriminatie (2001-2006).***

Dit besluit ondersteunt de Europese Lidstaten in hun strijd tegen de discriminatie, meer bepaald de discriminatie op grond van een handicap. Een van de actiedomeinen gaat over de gelijke toegang tot goederen en diensten en een toegankelijke levering van goederen en diensten, die ter beschikking staan van het publiek, meer bepaald op het gebied van huisvesting, vervoer, cultuur, ontspanning en sport.

- ***EU-resolutie van 20 december 1996 betreffende gelijke kansen voor personen met een handicap.***

Deze resolutie nodigt de Lidstaten uit om de hinderpalen weg te nemen die de volwaardige participatie aan het sociale leven door personen met een handicap in de weg staan, en zij dringt er bij de Europese Commissie op aan om de initiatieven in de Europese Gemeenschap op dit gebied van nabij te volgen en aan te moedigen en hierover regelmatig een stand van zaken op te maken.

¹³ Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.

¹⁴ Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.

- *Charte Sociale Européenne (révisée – 1996).*¹⁵

Erkenning van het recht op autonomie van personen met een handicap, van hun recht op sociale integratie en op maatschappelijke participatie aan het leven van de gemeenschap; meer bepaald door maatregelen, met inbegrip van technische hulpmiddelen, om de toegang tot vervoer, huisvesting, culturele activiteiten en ontspanning te verzekeren voor personen met een handicap en opdat alles wat hun communicatie en mobiliteit verhindert, ongedaan te maken.

- *Déclaration de Barcelone sur la ville et les personnes handicapées du 24 mars 1995*¹⁶

Deze verklaring, die werd ondertekend door 150 Europese steden, stelt:

« *Les Gouvernements Municipaux, dans le cadre de leurs compétences, adopteront des mesures visant l'adaptation des espaces urbains, des édifices et services de tout type ainsi que la suppression des barrières dans la communication, permettant leur pleine utilisation de la part des personnes handicapées.* »

« *Les Gouvernements Municipaux adopteront des mesures tendant à l'unification et l'universalisation de réglementations et dispositions, et à l'adoption de moyens de signalisations et d'information adéquats pour chaque type d'handicap, en facilitant l'intégration sociale des personnes handicapées et en égalisant leurs conditions avec le reste des citoyens et citoyennes.* »

- *Recommandation n° R(92)6 du CE relative à une politique cohérente pour les personnes handicapées.*¹⁷

In deze aanbeveling vinden we een aantal behoorlijk concrete maatregelen terug over toegankelijkheid, meer bepaald van openbare gebouwen

¹⁵ *Europees Sociaal Charter (herzien – 1996).* (Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.)

¹⁶ *Verklaring van Barcelona betreffende de stad en de personen met een handicap, van 24 maart 1995.* (Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.)

¹⁷ *Aanbeveling n° R(92)6 van de Raad van Europa over een samenhangend gehandicaptenbeleid.* (Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.)

INTERNATIONALE WETGEVING

(andere dan de meer algemene conventies voor de rechten van de mens, voor de sociale en economische rechten en tegen discriminatie).

➤ *Nouvelle Convention ONU sur les droits des personnes handicapées adoptée par l'Assemblée générale le 13 décembre 2006.*¹⁸

- In dit verdrag vinden we een definitie van handicap terug : “personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid te participeren in de samenleving”.
- Onder “redelijke aanpassing” wordt verstaan: « *les modifications et ajustements nécessaires et appropriés n'imposant pas de charge disproportionnée ou induite apportés, en fonction des besoins dans une situation donnée, pour assurer aux personnes handicapées la jouissance ou l'exercice, sur la base de l'égalité avec les autres, de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales;* »
- Ook voor ‘ontwerpen voor iedereen’ of ‘**Universal Design**’ vinden we in dit verdrag een definitie: « *la conception de produits, d'équipements, de programmes et de services qui puissent être utilisés par tous, dans toute la mesure possible, sans nécessiter ni adaptation ni conception spéciale. La « conception universelle » n'exclut pas les appareils et accessoires fonctionnels pour des catégories particulières de personnes handicapées là où ils sont nécessaires.* »
- Toegankelijkheid is een van de **algemeen aanvaarde principes** in dit VN-verdrag:
- « *Afin de permettre aux personnes handicapées de vivre de façon indépendante et de participer pleinement à tous les aspects de la vie, les États Parties prennent des mesures appropriées pour leur assurer, sur la base de l'égalité avec les autres, l'accès à l'environnement physique, aux transports, à l'information et à la communication, y compris aux systèmes et technologies de l'information et de la communication, et aux autres équipements et services ouverts ou fournis au public, tant dans les zones urbaines que rurales. Ces*

¹⁸ Een nieuw VN-verdrag over de rechten van personen met een handicap, goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de VN op 13 december 2006 (Tekst enkel beschikbaar in de officiële werktalen van de Raad van Europa, het Frans en het Engels.)

mesures, parmi lesquelles figurent **l'identification et l'élimination des obstacles et barrières à l'accessibilité**, s'appliquent, entre autres :

a) **Aux bâtiments**, à la voirie, aux transports et autres équipements intérieurs ou extérieurs, y compris les écoles, les logements, les installations médicales et les lieux de travail; ».

- « Les États Parties prennent également des mesures appropriées pour :
a) **Élaborer et promulguer des normes nationales minimales** et des directives relatives à l'accessibilité des installations et services ouverts ou fournis au public **et contrôler l'application de ces normes** et directives;
b) **Faire en sorte que les organismes privés qui offrent des installations ou des services qui sont ouverts ou fournis au public prennent en compte tous les aspects de l'accessibilité par les personnes handicapées**;
c) **Assurer aux parties concernées une formation** concernant les problèmes d'accès auxquels les personnes handicapées sont confrontées;
...
e) **Mettre à disposition des formes d'aide humaine ou animalière** et les services de médiateurs, notamment de guides, de lecteurs et d'interprètes professionnels en langue des signes, afin de faciliter l'accès des bâtiments et autres installations ouverts au public; ».
- « **Entreprendre ou encourager la recherche et le développement de biens, services, équipements et installations de conception universelle**, selon la définition qui en est donnée à l'article 2 de la présente Convention, qui devraient nécessiter le minimum possible d'adaptation et de frais pour répondre aux besoins spécifiques des personnes handicapées, encourager l'offre et l'utilisation de ces biens, services, équipements et installations et encourager l'incorporation de la conception universelle dans le développement des normes et directives. »
- « **Prendre en compte la protection et la promotion des droits de l'homme des personnes handicapées dans toutes les politiques et dans tous les programmes**; ».

- **Resolutie van de Commissie voor de Rechten van de Mens van de UNO met betrekking tot de mensenrechten van personen met een handicap, van 15 april 2004.**
- **Mise en oeuvre du Programme d'action mondial concernant les personnes handicapées : vers une société pour tous au XXIe siècle** (résolution de l'Assemblée générale de l'ONU du 12 décembre 1997).¹⁹

¹⁹ *Vitwerking van een Wereld Actieprogramma voor personen met een handicap: naar een samenleving voor allen in de XXIe Eeuw* - Resolutie van de Algemene Vergadering van de UNO van 12 dec. 1997. (Tekst enkel beschikbaar in het Frans en het Engels.)

Deze resolutie « ... *Encourage les gouvernements et le secteur non gouvernemental à se pencher sur les aspects essentiels des politiques sociales et économiques intéressant l'égalisation des chances des handicapés, en particulier sur :*

a) *les questions d'accessibilité, ... ».*

➤ *Agenda Habitat II du Programme UN (Nations Unies) Human Settlements (Istanbul 1996).*²⁰

Deze "Agenda" benadrukt de noodzaak om de behoeften en de participatie van mensen met een handicap te integreren in ruimtelijke ordeningsplannen en in het algemene toegankelijkheidsbeleid.

Verder moet men ook speciale aandacht hebben voor ouderen om beter tegemoet te komen aan hun behoeften op vlak van huisvesting en transport.

➤ *Déclaration de Copenhague et Programme d'Action du Sommet Mondial pour le développement social (1995).*²¹

Deze verklaring stelt dat de Staten de **nodige inspanningen** moeten leveren **om onze fysieke omgeving toegankelijk te maken voor personen met een handicap**. De volgende thema's krijgen in het bijzonder aandacht: opstellen van **reglementeringen voor toegankelijkheid zoals architecturale bouwnormen** – huisvesting voor daklozen.

➤ *Algemene Commentaar n° 5 van het Hoog Commissariaat voor de Rechten van de Mens bij de UNO met betrekking tot personen met een handicap, van 9 december 1994.*

➤ *Règles pour l'Egalisation des Chances des Personnes Handicapées* (résolution ONU 48/96 du 20 décembre 1993)²² - goedgekeurd in het kader van het Wereld Actieprogramma.

- Deze resolutie onderstreept « *les inadéquations du milieu physique et des nombreuses activités organisées..., qui empêchent les handicapés de participer à la vie de la société dans l'égalité.* »
- In REGEL 5 in verband met toegankelijkheid, staat:

²⁰ "Agenda Habitat II" van het VN Programma (Verenigde Naties) "Human Settlements" (Istanbul 1996). - (Tekst enkel beschikbaar in het Frans en het Engels.)

²¹ Verklaring van Kopenhagen en Actieprogramma van de Wereldtop voor sociale ontwikkeling (1995). (Tekst enkel beschikbaar in het Frans en het Engels.)

²² Regels voor het realiseren van Gelijke kansen voor Personen met een Handicap (VN-resolutie 48/96 van 20 december 1993) – (Tekst enkel beschikbaar in het Frans en het Engels.)

« Les Etats devraient reconnaître **l'importance générale de l'accessibilité pour l'égalisation des chances** dans toutes les sphères de la vie sociale. Ils devraient, dans l'intérêt des handicapés de toutes catégories, a) établir des programmes d'action visant à rendre le milieu physique accessible...

a) Accès au milieu physique

1. Les Etats devraient prendre les mesures voulues pour **rendre le milieu physique plus accessible** aux handicapés. Ils devraient notamment établir des règles et des directives et envisager d'adopter des lois assurant l'accessibilité de différentes composantes de la vie collective, telles que logements, bâtiments, transports en commun et autres moyens de transport, voies publiques et autres espaces extérieurs.

2. Les Etats devraient faire en sorte que les **architectes, les ingénieurs du bâtiment et les membres d'autres corps de métier** qui participent à la conception et à l'aménagement du milieu physique puissent s'informer des politiques adoptées en faveur des handicapés et des mesures prises en vue d'assurer l'accessibilité.

3. L'accessibilité devrait être prévue **dès le début des études préalables** à l'aménagement du milieu physique.

4. Les **organisations d'handicapés** devraient être **consultées** lors de l'établissement de règles et de normes d'accessibilité. Elles devraient aussi pouvoir **intervenir** sur le plan local **lors de la conception de projets de travaux publics**, ce qui assurerait une accessibilité maximale. ».

➤ **Programme d'Action Mondial concernant les Personnes Handicapées** (résolution ONU 37/52 du 3 décembre 1982).²³

In dit programma gaat het onder andere over:

- « Les Etats Membres sont invités à adopter une politique tendant à assurer aux personnes handicapées l'accès à tous les nouveaux bâtiments et installations, logements et systèmes de transports publics. En outre, des mesures devraient être prises en vue de faciliter **l'accès aux bâtiments et installations, logements et systèmes de transports publics existants**, lorsque cela est possible, notamment lors de leur rénovation. ».
- De Lidstaten moeten de nodige maatregelen nemen om alle fysieke en sociale hinderpalen uit de weg te ruimen op het gebied van vrije tijdsbesteding en voor de deelname aan culturele activiteiten: toegang tot restaurants, bioscopen, schouwburgen, bibliotheken, enz., alsook tot vakantiestations, sportcomplexen, hotels, stranden en andere ontspanningsoorden; tot de culturele activiteiten behoren dans, muziek, literatuur, theater en plastische kunsten.
- « Les Etats Membres devraient adopter une politique tenant compte des aspects relatifs à l'accessibilité lors de la planification d'établissements humains, et mettre au point des programmes pour les zones rurales des pays en développement. ».

²³ Wereld Actieprogramma voor Personen met een Handicap - VN-resolutie 37/52 van 3 december 1982. (Tekst enkel beschikbaar in het Frans en het Engels.)

- "*Designing with Care*": *A Guide to Adaptation of the Built Environment for Disabled People* (UN, International Year of Disabled Persons 1981).²⁴

- *Déclaration de l'ONU du 9 décembre 1975 des Droits des Personnes Handicapées*.²⁵

²⁴ Tekst enkel beschikbaar in het Engels.

²⁵ *VN-verklaring van 9 december 1975 over de Rechten van Personen met een Handicap*. (Tekst enkel beschikbaar in het Frans en het Engels.)

BUITENLANDSE WETGEVING

GROOT-BRITTANIE

Disability Discrimination Act (DDA 1995).

➤ *Op grond van deze wet is er sprake van discriminatie als:*

- een persoon met een handicap een minder gunstige behandeling krijgt dan iemand anders;
- die minder gunstige behandeling verband houdt met de handicap;
- die minder gunstige behandeling op geen enkele manier is te rechtvaardigen;
- **maar ook als men niet voorziet in een redelijke aanpassing** ("reasonable adjustment") in functie van de handicap;
- en er geen reden is om niet te zorgen voor die aanpassing.

➤ *Meer in het bijzonder in verband met de toegankelijkheid van personen met een mobiliteitsbeperking tot de openbare ruimte en de publiek toegankelijke gebouwen, is het voor iedereen die op een of andere wijze diensten verleent (openbare of privé-diensten, en hiertoe behoren zowel administratieve of andere overheidsdiensten als handelaars en winkeliers, vrije beroepen, gevangenissen, hospitalen, scholen, enzovoort) **onwettig** om een persoon met een handicap te discrimineren:*

- door de persoon die dienst te weigeren,
- door te weigeren om te **voorzien in de nodige redelijke aanpassingen**, indien door het ontbreken van die aanpassingen het voor een persoon met een handicap onmogelijk of onredelijk moeilijk wordt om van die dienst gebruik te maken.

➤ *Verplichting om te voorzien in redelijke aanpassingen:*

- als blijkt dat de dienstverlener op een bepaalde manier te werk gaat of een beleid voert of bepaalde maatregelen neemt waardoor het voor een persoon met een handicap onmogelijk of onredelijk moeilijk wordt om van zijn

diensten gebruik te maken, is men wettelijk verplicht om, binnen redelijke grenzen, maatregelen te nemen om hierin de nodige verandering te brengen;

- **wanneer een bepaald fysieke of objectief kenmerk van een bouwwerk het voor een persoon met een handicap onmogelijk of onredelijk moeilijk maakt om van een dergelijke dienst gebruik te maken (ten gevolge bijvoorbeeld van het ontwerp of van de constructie van dat gebouw of van de toegangsweg en de ingang), is de dienstverlener wettelijk verplicht om, binnen redelijke grenzen, maatregelen te nemen om:**
 - dit kenmerk uit de weg te ruimen of te verwijderen en/of
 - de nodige wijzigingen aan te brengen zodat het niet meer het ongewenste effect heeft en/of
 - een redelijk middel aan te bieden om dit kenmerk te omzeilen en/of
 - een redelijk alternatief te voorzien zodat een persoon met een handicap toch van de dienst gebruik kan maken.

➤ *Het is duidelijk dat er in Groot-Brittannië dus al sprake is van discriminatie wanneer een persoon met een handicap geen toegang heeft tot een publiek toegankelijk gebouw.*

FRANKRIJK

*Loi du 11 février 2005 pour l'Égalité des droits et des chances, la participation et la citoyenneté des personnes handicapées.*²⁶

Het gaat om een redelijk **nieuwe wet**, met als hoofdlijnen:

- Een **definitie van de handicap**: «*Constitue un handicap, au sens de la présente loi, toute limitation d'activité ou restriction de participation à la vie en société subie dans son environnement par une personne en raison d'une altération substantielle, durable ou définitive d'une ou plusieurs fonctions physiques, sensorielles, mentales, cognitives ou psychiques, d'un polyhandicap ou d'un trouble de santé invalidant.*»²⁷

²⁶ Wet van 11 februari 2005 voor Gelijke rechten en kansen, voor maatschappelijke participatie en burgerschap van mensen met een handicap.

²⁷ In de zin van deze wet is een handicap: al wat voor iemand zijn of haar activiteit en maatschappelijke participatie inperkt als gevolg van een substantiële, blijvende of definitieve vermindering van de kwaliteit van een of meerdere lichamelijke functies, of deze nu van fysieke, zintuiglijke, intellectuele, cognitieve of

- **Het onderscheid tussen de "ERP" ("Etablissements Recevant du Public")²⁸ en woningen** (nieuwe woon-complexen of gebouwen voor collectieve huisvesting en nieuwe individuele woningen).

De "ERP" ²⁹

- Deze term slaat op de openbare of private plaatsen en ruimten waar klanten of gebruikers, die niet behoren tot het personeel, toegang tot hebben. Hieronder vallen een zeer groot aantal gebouwen en instellingen zoals filmzalen en cinemacomplexen, schouwburgen en theaterzalen, handelszaken, van de kleinste kiosk tot en met grootwarenhuizen, bibliotheken, scholen en universiteiten, hotels en restaurants, ziekenhuizen, enzovoort, en dit zowel in het geval van definitieve als van voorlopige constructies (loodsen, tenten, opblaasbare toestellen, enz.).
- **Nieuwe "ERP's"** moeten beantwoorden aan bij decreet vastgelegde normen voor toegankelijkheid. (Arrêté du 1er août 2006 fixant les dispositions prises pour l'application des articles R. 111-19 à R. 111-19-3 et R. 111-19-6 du code de la construction et de l'habitation relatives à **l'accessibilité aux personnes handicapées des établissements recevant du public et des installations ouvertes au public lors de leur construction ou de leur création**)³⁰
- **Voor de bestaande "ERP's"** moeten personen met een handicap vrij toegang hebben tot, kunnen circuleren in en alle aangeboden inlichtingen kunnen krijgen in alle voor het publiek toegankelijke ruimten en plaatsen van het gebouw. **De termijnen, vastgelegd om de nodige aanpassingen te doen in functie van de toegankelijkheid**, variëren volgens het type en het soort ERP met een maximum van **10 jaar**. De wet voorziet in **de mogelijkheid tot afwijking** van deze normen als het technisch onmogelijk is, onder druk van vereisten van architecturale aard in verband met het behoud van het nationale erfgoed, of als het duidelijk is dat de aangebrachte verbeteringen niet in verhouding staan tot het nagestreefde effect. **Maar voor elke ERP met een openbare dienstverlenende functie moeten tegenover elke bekomen afwijking noodzakelijk plaatsvervangende maatregelen staan.**
- **Voor werken waarvoor een bouwvergunning vereist is**, of het nu gaat om nieuwbouw of verbouwing, **moet de bouwheer een attest kunnen voorleggen, waaruit blijkt dat wordt rekening gehouden met de toegankelijkheidsregels**, afgeleverd door een technische controleur of een ander bekwaam en onafhankelijk persoon.

psychische aard zijn, en verder ook als gevolg van een meervoudige handicap of van een ander handicap vormend gezondheidsprobleem. (Vrije vertaling)

²⁸ Gebouwen die toegankelijk zijn voor het publiek.

²⁹ Etablissements Recevant du Public (Publiek Toegankelijke Gebouwen).

³⁰ Besluit van 1 augustus 2006 dat de maatregelen vastlegt, in toepassing van artikel R. 111-19 tot R. 111-19-3 en R. 111-19-6 van het Franse wetboek voor bouw en onroerend goed, in verband met de toegang van mensen met een handicap tot publiek toegankelijke instellingen en gebouwen, en dit zowel in ontwerpfase als voor de uitvoering. - Tekst enkel beschikbaar in het Frans.

- Voor het bekomen van premies of **toelagen** is de bouwheer **verplicht** om een **dossier** voor te leggen over de toegankelijkheid.
- Er zijn **strengere sancties** voor het niet respecteren van de normen: sluiting van de ERP als de termijnen niet worden gerespecteerd, verplichte terugbetaling van ontvangen toelagen, boetes, verbod op uitoefening van een vrij beroep, tot gevangenisstraffen in geval van hervat.
- Maatregelen die worden genomen voor **brandbeveiliging** en paniekpreventie, moeten ook rekening houden met de specifieke noden van minder mobiele personen met een handicap.
- **Vorming en opleiding** inzake toegankelijkheid van de bebouwde ruimte voor personen met een handicap is een **verplicht onderdeel van de basisopleiding voor architecten en andere beroepen uit de bouwsector**.

Huisvesting.

- **Nieuwbouw van woon-complexen of gebouwen voor collectieve huisvesting en nieuwe individuele woningen** moeten beantwoorden aan bij decreet vastgelegde normen voor toegankelijkheid. (Arrêté du 1er août 2006 fixant les dispositions prises pour l'application des articles R. 111-18 à R. 111-18-7 du code de la construction et de l'habitation relatives à l'accessibilité aux personnes handicapées des bâtiments d'habitation collectifs et des maisons individuelles lors de leur construction)³¹
- **Indien er werken worden uitgevoerd aan bestaande gebouwen** dan moeten deze beantwoorden aan bij decreet vastgelegde normen voor toegankelijkheid. (Besluit is nog niet uitgevaardigd.) Net zoals voor de ERP's zijn afwijkingen mogelijk, is de toekenning van premies of toelagen gebonden aan het respecteren van de toegankelijkheidsnormen en zijn er controles en sancties voorzien.
- **Al deze maatregelen gelden niet voor eigenaars die hun eigen huis bouwen of hieraan voor eigen gebruik verbeteringswerken uitvoeren.**

³¹ Besluit van 1 augustus 2006 dat de maatregelen vastlegt, in toepassing van artikel R. 111-18 tot R. 111-18-7 van het Franse wetboek voor bouw en onroerend goed, in verband met de toegang van mensen met een handicap tot instellingen voor collectief wonen en woon-complexen en individuele woningen. - Tekst enkel beschikbaar in het Frans.

NEDERLAND

➤ *Wet Gelijke behandeling op grond van Handicap of Chronische Ziekten (WGBH/CZ), van kracht sinds 1 december 2003.*³²

- Deze wet heeft tot doel discriminatie op grond van een handicap of chronische ziekte te bestrijden en de gelijke behandeling te bevorderen van personen met een handicap of chronische ziekte op de belangrijkste terreinen van het maatschappelijk leven – waaronder arbeid, onderwijs, vervoer, etc. – zonder afbreuk te doen aan het keuzerecht van betrokkenen.

- **De WGBH/CZ is een zogenaamde "aanbouwwet", in de zin dat de wet in eerste instantie van toepassing was op een beperkt aantal terreinen van het maatschappelijk leven**³³:

- op het terrein van de arbeid en
- het aan de arbeid gerelateerde onderwijs ("beroepsonderwijs")
- Deze wet werd later uitgebreid tot het gehele terrein van het onderwijs, inclusief het **primair en voortgezet onderwijs**, en het **openbaar vervoer**: bus, trein, tram, metro (niet het luchtvervoer).

- Op het terrein van **werk en onderwijs** zijn het resp. de werkgever en de school, die moeten zorgen voor de nodige aanpassingswerken om te garanderen dat de werknemer zijn werk kan doen en de scholier of student er kan studeren. Voor het **openbaar vervoer** geldt dat het toegankelijk moet zijn voor iedereen.

➤ *Bouwbesluit 2003 houdende vaststelling van voorschriften met betrekking tot het bouwen van bouwwerken uit het oogpunt van veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieu.*

Alle gebouwen moeten beantwoorden aan de voorschriften van dit "Bouwbesluit" (met maatregelen zowel voor nieuwe als voor bestaande gebouwen) **maar dit besluit bevat maar heel weinig voorwaarden voor toegankelijkheid** (en dan nog enkel voor rolstoelgebruikers), met als gevolg dat heel wat bouwwerken die weldegelijk beantwoorden aan deze regels desondanks niet toegankelijk zijn voor minder mobiele mensen.

➤ *NEN Norm 1814 « Toegankelijkheid van buitenruimten, gebouwen en woningen » .*

³² De volledige tekst is te vinden op de website van de "Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland", de koepel van organisaties van mensen met een chronische ziekte of een handicap. www.cg-raad.nl

³³ Doel is om via verbreding van de reikwijdte van deze wet uiteindelijk alle – voor mensen met een handicap of chronische ziekte – van belang zijnde maatschappelijke terreinen te bestrijken.

Deze norm werd ontwikkeld door het Nederlands Normalisatie Instituut. Het gaat om de “architecturale” vertaling van de basisprincipes van het « *Handboek voor Toegankelijkheid* » (een document met een serie aanbevelingen en adviezen om de omgeving meer toegankelijk te maken). De toegankelijkheid wordt in deze norm op 3 prestatieniveaus bekeken: «aanpasbaar (A) – bruikbaar (A+B) – bezoekerbaar (A+B+C).

Helaas is er in het "Bouwbesluit" geen enkele uitdrukkelijke verwijzing terug te vinden naar deze NEN Norm 1814. Gevolg is dat deze norm uiteindelijk alleen dan kan worden toegepast als beide partijen expliciet verklaren dat ze deze norm zullen volgen. Het gaat dan om een echt contract waarin beide partijen een bepaald prestatieniveau overeenkomen. Maar een dergelijke overeenkomst is natuurlijk te allen tijde voor wijzigingen vatbaar, in gemeen akkoord tussen de partners, gedurende het hele verloop van de werken. En dit kan nog al eens gebeuren als de kosten voor de werken beginnen op te lopen.

➤ *Artikel 137 c tot f en 429quater van de Strafwet.*

Op 1 januari 2006 werd de Nederlandse Strafwet gewijzigd: discriminatie op grond van een handicap wordt strafbaar op basis van Artikel 137 c tot f en 429quater: ondernemingen en diensten waar mensen met een handicap niet binnen kunnen – zonder geldige reden – kunnen strafrechtelijk worden vervolgd.

BIJLAGE 2
overzicht van de gesprekspartners

IN BELGIE

Verenigingen voor/van personen met een handicap

- Toegankelijkheidsoverleg Vlaanderen (TOV)
- Inclusie Vlaanderen
- Belgische Confederatie voor Blinden en Slechtzienden (BCBS)
- Federatie van Vlaamse Doven Organisaties (FEVLADO)
- asbl Passe-Muraille
- asbl GAMAH
- Association Nationale pour le Logement des Personnes Handicapées (ANLH)
- Association Socialiste de la Personne Handicapée (ASPH)
- Association Chrétienne des Invalides et Handicapés (ACIH)
- Association Nationale d'Aide aux Handicapés Mentaux (ANAHM)
- Ligue Braille
- Œuvre Nationale des Aveugles (ONA)
- asbl Handiplus
- Fédération Francophone des Sourds de Belgique (FFSB)
- Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap (GRIP)

Ministeriële kabinetten- Ministeries - Administraties

- [De Regie der Gebouwen: de referentie inzake federaal vastgoed](#), staat onder de voogdij van Didier Reynders, Vice-eerste Minister en Minister van Financiën
- Kabinet van André ANTOINE, Ministre du Logement, des Transports et du Développement territorial – Gouvernement Wallon
- Kabinet van Christiane VIENNE, Ministre de la Santé, de l'Action sociale et de l'Egalité des chances – Gouvernement Wallon
- Kabinet van Kathleen VAN BREMPT, Vlaams Minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen
- Kabinet van Françoise DUPUIS, Staatssecretaris, bevoegd voor Huisvesting en Stedenbouw van de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- Kabinet van d'Evelyne HUYTEBROECK, Ministre chargée de la politique des personnes handicapées (compétence Cocof-Cocom)
- Kabinet van Dirk VAN MECHELEN, Vlaams Minister van Financiën, Begroting en Ruimtelijke Ordening
- Kabinet van Charles PICQUE, Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en landschappen, Stadsvernieuwing, Huisvesting, Openbare Netheid en Ontwikkeling samenwerking

- Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid
- Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting belast met de uitvoering van het regeringsbeleid betreffende:
- Direction générale de l'Aménagement du territoire, du Logement et du Patrimoine – Gouvernement de la Région Wallonne
- Direction générale des Pouvoirs Locaux, division des Bâtiments et des Infrastructures sportives – Région Wallonne
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gelijke Kansen in Vlaanderen
- Ministère de l'Équipement et des Transports (MET) – Inspection générale de la Gestion mobilière et immobilière - Région Wallonne

Andere openbare instellingen en verenigingen/Unie van Steden en Gemeenten.

- Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vzw
- Union des Villes et des Communes de Wallonie (UVCW)
- Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG)
- Vlaams Expertise Centrum Toegankelijkheid (VECT)
- Toegankelijkheidsbureau vzw Hasselt
- Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
- INTRO
- Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes Handicapées (AWIPH)

Brandweerdiensten

- Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de la Région de Bruxelles Capitale (SIAMU)
- Brandweer Leuven

Architecten en andere professionelen in de bouwsector

- COOPARCH-R.U., société civile d'Architecture, de Recherche et d'Urbanisme
- Francis HAULOT, architecte à Jambes
- Philippe DE WAGTER, architecte te Bruxelles
- Jasmien HERSENS, medewerkster van Hubert FROYEN, professor aan de Hogeschool Limburg, Departement Architectuur
- Carl ASAERT, medewerker van Marc DUJARDIN, professor aan de Hogeschool Sint-Lucas te Gent, Departement Architectuur
- Confederatie Bouw Brussel-Hoofdstad
- De Vlaams Bouwmeester

IN HET BUITENLAND

In Groot-Brittannië (Londen)

- Disability Rights Commission (DRC)

In Frankrijk (Parijs)

- Direction générale de l'Urbanisme, de l'Habitat et de la Construction (DGUHC) – Ministère des Transports, de l'Équipement, du Tourisme et de la Mer
- Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité (HALDE)
- Association des Paralysés de France (APF)

In Nederland (Utrecht)

- Commissie Gelijke Behandeling
- Chronisch Zieken en Gehandicapten Raad Nederland (CG-Raad)

**Centrum voor gelijkheid van kansen
en voor racismebestrijding**

Koningsstraat 138

1000 Brussel

T +32 (0) 2 212 30 00

www.diversiteit.be